EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 17.3.2014.
COM(2014) 155 final

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS CENTRĀLAJAI BANKAI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI

2014. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā

1. IEVADS

ES rezultātu apkopojuma tiesiskuma jomā ("rezultātu apkopojums") 2014. gada izdevums iesniegts laikā, kad vairākas dalībvalstis ir uzsākušas savu tiesu sistēmu reformu, lai padarītu tās efektīvākas iedzīvotāju un uzņēmumu interesēs. Šīs reformas tieši attiecas uz ES, un tās uzmanīgi uzrauga Eiropas iestādes un ieinteresētās personas.

Kvalitāte, neatkarība un efektivitāte ir labi funkcionējošas tiesu sistēmas galvenās sastāvdaļas. Efektīvas tiesu sistēmas ir ļoti svarīgs strukturālais nosacījums, kas ir dalībvalstu ilgtspējīgas izaugsmes un sociālās stabilitātes politikas pamatā. Tādējādi kopš 2011. gada valstu tiesu sistēmu reformas dalībvalstīs ir kļuvušas par to strukturālo sastāvdaļu neatņemamu daļu, uz ko attiecas ekonomikas stabilizācijas programmas[1]. Kopš 2012. gada[2] tiesu sistēmu kvalitātes, neatkarības un efektivitātes uzlabošana ir bijusi arī Eiropas semestra — ES ikgadējā ekonomikas politikas koordinēšanas cikla — prioritāte, kā norādīts 2014. gada izaugsmes pētījumā[3]. Rezultātu apkopojums ietekmē Eiropas semestra procesu, sniedzot objektīvus datus par valstu tiesu sistēmu darbību. Tas palīdz noteikt jautājumus, kuriem jāpievērš īpaša uzmanība, lai nodrošinātu reformu īstenošanu.

Piekļuve efektīvai tiesu sistēmai ir Eiropas demokrātiskās pamattiesības, un tā ir atzīta dalībvalstu kopīgajās konstitucionālajās tradīcijās. Tādēļ tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību tiesā ir nostiprinātas Eiropas Savienības pamattiesību hartā (47. pantā). Ik reizi, kad valsts tiesa piemēro ES tiesību aktus, tā darbojas kā "Savienības tiesa", un tai ir jānodrošina efektīva tiesiskā aizsardzība ikvienam — iedzīvotājiem un uzņēmumiem —, kā ES tiesību aktos garantētās tiesības ir pārkāptas. Tāpēc tiesu sistēmu efektivitāte ir ļoti svarīga, lai īstenotu ES tiesību aktus un stiprinātu savstarpējo uzticību.

Kas ir ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā?

ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā ir informācijas rīks, kura mērķis ir palīdzēt ES un dalībvalstīm nodrošināt efektīvāku tiesu sistēmu, sniedzot objektīvus, ticamus un salīdzināmus datus par visu dalībvalstu tiesu sistēmu kvalitāti, neatkarību un efektivitāti.

Rezultātu apkopojums palīdz apzināt iespējamās nepilnības, uzlabojumus un labu praksi, un tā mērķis ir norādīt valstu tiesu sistēmu darbības tendences laika gaitā. Tas sniedz nevis atsevišķu vispārēju novērtējumu, bet gan pārskatu par visu tiesu sistēmu darbību, pamatojoties uz dažādiem rādītājiem, kas ir visu dalībvalstu kopējās interesēs.

Rezultātu apkopojums neveicina kādu konkrētu tiesu sistēmas veidu. Neatkarīgi no valsts tiesu sistēmas modeļa vai juridiskām tradīcijām, kas ir tā pamatā, daži svarīgākie efektīvas tiesu sistēmas kritēriji ir savlaicīgums, neatkarība, izmaksu samērīgums un lietotājdraudzīga piekļuve.

2014. gada rezultātu apkopojumā galvenā uzmanība pievērsta strīdīgām civillietām un komerclietām, kā arī administratīvām lietām, lai palīdzētu dalībvalstīm to centienos uzlabot uzņēmējdarbības vidi un pārvarēt valsts parāda un finanšu krīzi. Rezultātu apkopojums ir līdzeklis, kas palīdz iesaistīties dialogā ar dalībvalstīm un Eiropas Parlamentu ar mērķi apzināt efektīvas tiesu sistēmas būtiskos rādītājus. Eiropas Parlaments ir aicinājis Komisiju progresīvi paplašināt rezultātu apkopojuma jomu.

[1] Grieķijas, Portugāles un Kipras 2014. gada ekonomikas stabilizācijas programmās ietverts tiesu sistēmas reformu nosacījums.

[2] Komisijas paziņojums "Gada izaugsmes pētījums" (2013. gads), COM(2012) 750 *final*.

[3] Komisijas paziņojums "Gada izaugsmes pētījums par 2014. gadu", COM(2013) 800 *final*.

Kā ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā ietekmē Eiropas semestri?

Ja rezultātu apkopojuma rādītāji atklāj sliktus darbības rezultātus, tie vienmēr padziļināti jāanalizē, lai noteiktu rezultātu iemeslus. Šādu konkrētai valstij adresētu novērtējumu sagatavo Eiropas semestra procesa kontekstā, veicot divpusēju dialogu ar iesaistītajām iestādēm un ieinteresētajām personām. Šādā novērtējumā vērā ņem attiecīgo dalībvalstu tiesību sistēmas īpatnības un kontekstu. Rezultātā iespējams, ka Komisija ierosina Padomei *konkrētai valstij adresētus ieteikumus* par nepieciešamību uzlabot tiesu sistēmas[4].

Kāda ir ES rezultātu apkopojuma tiesiskuma jomā metodoloģija?

Rezultātu apkopojumā izmantoti dažādi informācijas avoti. Lielāko daļu kvantitatīvo datu pašlaik sniedz Eiropas Padomes Komisija tiesiskuma efektivitātes novērtēšanai (*CEPEJ*), ar ko Komisija ir noslēgusi līgumu, lai veiktu īpašu pētījumu[5]. Izmantoti 2012. gada dati, un dalībvalstis tos sniegušas atbilstoši *CEPEJ* metodoloģijai[6]. Pētījumā sniegtas arī valstu īpašās atzīmes, kas nodrošina plašāku kontekstu un būtu jāinterpretē kopā ar sniegtajiem datiem.

Kas attiecas uz 2014. gada rezultātu apkopojumu, Komisija izmantojusi arī tādus papildu informācijas avotus kā *Eurostat*, Pasaules Banka, Pasaules ekonomikas forums un Eiropas tiesiskās sadarbības tīkli, jo īpaši Eiropas Tiesu iestāžu padomju tīkls, kas sniedza atbildes uz aptaujas jautājumiem par tiesu sistēmas neatkarību. Papildu datus ieguva arī divos izmēģinājuma praktiskajos pētījumos par valstu tiesu darbību, piemērojot patērētāju un konkurences tiesību aktu noteikumus[7].

Valstu tiesu sistēmu efektivitāte kā izaugsmes strukturālā sastāvdaļa

Kvalitatīvas institūcijas, tostarp efektīvas valstu tiesu sistēmas ir noteicošais faktors ekonomikas snieguma jomā. Valsts parāda, finanšu un ekonomikas krīzes laikos tām ir galvenā nozīme sabiedrības uzticības atjaunošanā un izaugsmes tālākā sekmēšanā. Paredzami, laikus pieņemti un izpildāmi tiesu nolēmumi ir pievilcīgas uzņēmējdarbības vides svarīgas strukturālās sastāvdaļas. Tie sekmē uzticēšanos un stabilitāti visā uzņēmējdarbības ciklā, saglabājot paļāvību uz uzņēmējdarbības sākšanu, līguma izpildi, ieguldījumu piesaisti, privāta parāda atmaksāšanu vai īpašuma tiesību un citu tiesību aizsardzību.

Valstu tiesu sistēmu ietekmi uz ekonomiku ir uzsvēruši Starptautiskais Valūtas fonds[8], Eiropas Centrālā banka[9], ESAO[10], Pasaules ekonomikas forums[11] un Pasaules Banka[12]. Tiesu sistēmas efektivitāte stimulē ieguldījumu veikšanu konkrētā valstī[13]. Pētījumi liecina, ka ir

---

4 Konkrētai valstij adresētu ieteikumu iemeslus Komisija ir norādījusi dienestu darba dokumentā, kas pieejams šajā tīmekļa vietnē: http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-your-country/index_en.htm.

5 Pieejams šajā tīmekļa vietnē: http://ec.europa.eu/justice/effective-justice/scoreboard/index_en.htm.

6 Ne visas dalībvalstis sniegušas datus *CEPEJ*.

7 Pētījums par valstu tiesu darbību, piemērojot konkurences tiesību aktu noteikumus, ko veica *ICF GHK* (2014. gads); pētījums par valstu tiesu darbību, piemērojot patērētāju tiesību aktu noteikumus, ko veica *Centre for Strategy and Evaluation Services LPP* (2014. gads). Pieejams šajā tīmekļa vietnē: http://ec.europa.eu/justice/effective-justice/scoreboard/index_en.htm.

8 SVF "*Fostering Growth in Europe Now*", 2012. gada 18. jūnijs.

9 Pieejams šajā tīmekļa vietnē: http://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2013/html/sp130516.en.html.

10 Sk., piemēram, ESAO Ekonomikas departamenta 2013. gada jūnija politikas paziņojumu Nr. 18 "*What makes civil justice effective?*" un ESAO Ekonomikas departamenta darba dokumentu Nr. 1060 "*The Economics of Civil Justice: New Cross-Country Data and Empirics*".

11 Pasaules ekonomikas forums, "*The Global Competitiveness Report 2013-2014*", pieejams tīmekļa vietnē: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf.

12 Pieejams šajā tīmekļa vietnē: http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/~/media/GIAWB/Doing%20Business/Documents/Annual-Reports/English/DB14-Chapters/DB14-Enforcing-contracts.pdf.

13 Sk. SVF valsts ziņojumu Nr. 13/299.

pozitīva savstarpēja saistība starp uzņēmumu lielumu un efektīvām tiesu sistēmām, kā arī starp vājākiem ieguldījumu un nodarbinātības stimuliem un nepietiekami funkcionējošu tiesu sistēmu[14]. Izaugsme novatoriskākās nozarēs, jo īpaši tajās, kas bieži ir saistītas ar tādiem nemateriālajiem aktīviem kā intelektuālā īpašuma tiesības, ir atkarīga no labi funkcionējošas tiesībaizsardzības sistēmas[15]. Efektīva tiesu sistēma arī veicina konkurenci tirgū. Ja tiesu sistēmas labi nodrošina līgumu īstenošanu, uzņēmumi atturas no oportūnistiskas rīcības savās ekonomiskajās attiecībās un darījumu izmaksas samazinās. Visbeidzot, uzticēšanās labi funkcionējošām sistēmām sekmē uzņēmējdarbību. Nepilnības tiesu sistēmās rada augstākas aizņēmuma izmaksas[16]. Kreditori aizdevumu drīzāk izsniedz tad, ja viņi ir pārliecināti, ka tiesu sistēmas efektivitāte nodrošina to, ka viņi varēs atgūt savus aizdevumus.

Plašas diskusijas par tiesu sistēmu efektivitāti

Iepazīstināšana ar rezultātu apkopojuma pirmo izdevumu sekmēja plašu viedokļu apmaiņu par valstu tiesu sistēmu efektivitāti ES. Savā 2014. gada 4. februāra rezolūcijā par Eiropas Savienības rezultātu apkopojumu tiesiskuma jomā[17] Eiropas Parlaments pauda lielu interesi par rezultātu apkopojumu un aicināja Komisiju turpmāk izvērst šo darbību. Tas norādīja, cik svarīgi ir nodrošināt efektīvu un neatkarīgu tiesu sistēmu, kas var veicināt ekonomikas izaugsmi Eiropā un atbalstīt konkurētspēju, kā arī uzsvēra, ka efektīva un uzticama tiesu sistēma dod stimulus uzņēmumiem attīstīties un veikt ieguldījumus valsts un pārrobežu līmenī.

Padome veica viedokļu apmaiņu par 2014. gada Eiropas semestra tiesiskajiem aspektiem, tostarp par 2013. gada rezultātu apkopojumu, neformālajā Tieslietu un iekšlietu padomes sanāksmē decembrī. Tieslietu un iekšlietu padomes 2014. gada marta sanāksmē Komisija iepazīstināja ar gaidāmā 2014. gada ES rezultātu apkopojuma tiesiskuma jomā galvenajiem raksturlielumiem. Padome un dalībvalstis 4. martā pieņēma secinājumus par dalībvalstu civillietu un komerclietu tiesu sistēmām[18].

Valstu tiesu sistēmu efektivitāte un 2013. gada rezultātu apkopojums tika apspriesti arī "*Assises de la Justice*", augsta līmeņa konferencē par tieslietu politikas veidošanu Eiropā turpmākajos gados, ko Eiropas Komisija organizēja Briselē 2013. gada 21.–22. novembrī[19]. Tiesu iestāžu (piemēram, augstāko tiesu, tiesu iestāžu un tiesnešu padomju) un praktizējošo juristu (piemēram, advokātu un tiesas iestāžu amatpersonu) pārstāvji pauda interesi un izteica ierosinājumus tās turpmākajai attīstībai. Konkrētas dalībvalstis piedalījās diskusijā un uzsvēra tos metodoloģijas aspektus, ko arī turpmāk varētu uzlabot. Šajā saistībā tika publicēta Eirobarometra aptauja[20] "*Justice in the European Union*", kurā jo īpaši tika uzsvērts, ka uzticēšanās līmenis valstu tiesu sistēmām dalībvalstīs būtiski atšķiras.

---

[14] Sk. Spānijas Bankas darba dokumentu Nr. 1303, Itālijas Bankas darba dokumentu Nr. 898 un iepriekšminēto SVF valsts ziņojumu Nr. 13/299.

[15] Iepriekšminētais ESAO Ekonomikas departaments.

[16] SVF valsts ziņojums Nr. 13/299.

[17] Rezolūcija par Eiropas Savienības rezultātu apkopojumu tiesiskuma jomā — civilās un administratīvās tieslietas dalībvalstīs.

[18] Kas attiecas uz Reģionu komiteju, Pilsoniskuma, pārvaldības, institucionālo lietu un ārlietu komisijas (*CIVEX*) priekšsēdētājs nosūtīja virkni piezīmju, uzsverot, cik svarīga ir efektīva tiesu sistēma un izaugsme vietējā un reģionālajā līmenī.

[19] Informācija par konferenci, runām un rakstiskiem apsvērumiem pieejama šajā tīmekļa vietnē: http://ec.europa.eu/justice/events/assises-justice-2013/index_en.htm.

[20] *Flash Eurobarometer* 385, "*Justice in the EU*", pieejams šajā tīmekļa vietnē: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/flash_arch_390_375_en.htm#385.

Komisija uzsāka sistemātisku dialogu ar dalībvalstu ekspertiem, lai sekmētu labākās prakses apmaiņu tiesu sistēmu efektivitātes jomā un turpinātu pilnveidot rezultātu apkopojumu. Dalībvalstis tika aicinātas nozīmēt divas kontaktpersonas, vienu no tiesu iestādēm un vienu no tieslietu ministrijas. Pirmajās divās kontaktpersonu sanāksmēs tika apspriesta datu pieejamība par tiesu sistēmu darbību un labu praksi datu apkopošanas jomā.

2. TURPMĀKĀ RĪCĪBA SAISTĪBĀ AR 2013. GADA REZULTĀTU APKOPOJUMU TIESISKUMA JOMĀ

2013. gada rezultātu apkopojuma konstatējumi, kā arī īpašais novērtējums par situāciju dalībvalstīs palīdzēja definēt konkrētai valstij adresētus ieteikumus tiesiskuma jomā. Ņemot vērā Komisijas priekšlikumu, Padome sagatavoja ieteikumus desmit dalībvalstīm[21], lai atkarībā no attiecīgās valsts uzlabotu to tiesu sistēmas neatkarību, kvalitāti un/vai efektivitāti vai turpinātu stiprināt tiesu iestādes. Jau 2012. gadā tika apzināts, ka sešās[22] no šīm desmit dalībvalstīm ir problēmas saistībā ar tiesu sistēmas darbību.

Šīs dalībvalstis veic pasākumus tiesu iestāžu darbības jomā. Šie pasākumi ietver virkni darbību, sākot ar tādām operatīvajām darbībām kā vadības procesa modernizācija tiesā, jaunas informācijas tehnoloģijas izmantošana, strīdu alternatīvas izšķiršanas pilnveidošana un beidzot ar tādām strukturālākām darbībām kā tiesu organizācijas pārstrukturēšana vai civilprocesa noteikumu vienkāršošana, kas var nodrošināt tiesvedības ilguma samazināšanu. Reformu intensitāte un stāvoklis dalībvalstīs atšķiras. Kamēr konkrētās dalībvalstīs jau ir pieņemti un tiek īstenoti pasākumi, citās dalībvalstīs pasākumi vēl arvien ir agrīnos posmos. Rezultātu apkopojumā iekļauti 2012. gada dati, tāpēc tas vēl nevar atspoguļot notiekošo reformu ietekmi, tostarp tajās dalībvalstīs, kas jau ir pieņēmušas vērienīgus pasākumus[23].

---

[21] Padomes 2013. gada 9. jūlija Ieteikums 2013/C 217/03 par **Bulgārijas** 2013. gada valsts reformu programmu un ar ko sniedz Padomes atzinumu par Bulgārijas konverģences programmu 2012.–2016. gadam (sk. 5. punktu); Padomes 2013. gada 9. jūlija Ieteikums 2013/C 217/20 par **Spānijas** 2013. gada valsts reformu programmu un ar ko sniedz Padomes atzinumu par Spānijas stabilitātes programmu 2012.–2016. gadam (sk. 9. punktu); Padomes 2013. gada 9. jūlija Ieteikums 2013/C 217/10 par **Ungārijas** 2013. gada valsts reformu programmu un ar ko sniedz Padomes atzinumu par Ungārijas konverģences programmu 2012.–2016. gadam (sk. 5. punktu); Padomes 2013. gada 9. jūlija Ieteikums 2013/C 217/11 par **Itālijas** 2013. gada valsts reformu programmu un ar ko sniedz Padomes atzinumu par Itālijas stabilitātes programmu 2012.-2017. gadam (sk. 2. punktu); Padomes 2013. gada 9. jūlija Ieteikums 2013/C 217/12 par **Latvijas** 2013. gada valsts reformu programmu un ar ko sniedz Padomes atzinumu par Latvijas konverģences programmu 2012.–2016. gadam (sk. 7. punktu); Padomes 2013. gada 9. jūlija Ieteikums 2013/C 217/15 par **Maltas** 2013. gada valsts reformu programmu un ar ko sniedz Padomes atzinumu par Maltas stabilitātes programmu 2012.–2016. gadam (sk. 5. punktu); Padomes 2013. gada 9. jūlija Ieteikums 2013/C 217/16 par **Polijas** 2013. gada valsts reformu programmu un ar ko sniedz Padomes atzinumu par Polijas konverģences programmu 2012.–2016. gadam (sk. 7. punktu); Padomes 2013. gada 9. jūlija Ieteikums 2013/C 217/17 par **Rumānijas** 2013. gada valsts reformu programmu un ar ko sniedz Padomes atzinumu par Rumānijas konverģences programmu 2012.–2016. gadam (sk. 7. punktu); Padomes 2013. gada 9. jūlija Ieteikums 2013/C 217/19 par **Slovēnijas** 2013. gada valsts reformu programmu un ar ko sniedz Padomes atzinumu par Slovēnijas stabilitātes programmu 2012.–2016. gadam (sk. 7. punktu); Padomes 2013. gada 9. jūlija Ieteikums 2013/C 217/18 par **Slovākijas** 2013. gada valsts reformu programmu un ar ko sniedz Padomes atzinumu par Slovākijas stabilitātes programmu 2012.–2016. gadam (sk. 6. punktu); Pieejams šajā tīmekļa vietnē: http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2013:217:SOM:EN:HTML.

[22] BG, IT, LV, PL, SI, SK.

[23] Piemēram, pēc ekonomikas stabilizācijas programmas parakstīšanas 2011. gadā Portugāle ir veikusi darbības, lai uzlabotu līgumu efektīvu un laicīgu īstenošanu, pārstrukturētu tiesu sistēmu un novērstu tiesas lietu uzkrāšanos. Provizoriskie 2013. gada dati liecina par pozitīvu tendenci, piemēram, attiecībā uz parādu piedziņas lietu pabeigšanas koeficientu.

Rezultātu apkopojuma konstatējumi palīdz noteikt ES struktūrfondu prioritātes. Iepriekšējā pieredze liecina, ka ES finansējumu var izmantot, lai uzlabotu tiesu sistēmu efektivitāti. Piemēram, Igaunija ir izmantojusi struktūrfondus, lai izstrādātu e-tiesiskuma rīkus, un tagad ir viena no visprogresīvākajām valstīm IKT rīku izmantošanā tiesu pārvaldības jomā un saziņā starp tiesām un iesaistītajām pusēm.

Komisija daudzgadu finanšu shēmas 2014.–2020. gadam[24] kontekstā noteica tiesu sistēmu kā prioritāro jomu finansējuma saņemšanai divpadsmit dalībvalstīs. Dalībvalstis izklāsta savu stratēģiju par ES finansējuma izmantošanu, ievērojot stratēģiju "Eiropa 2020", tā sauktajos "partnerattiecību nolīgumos". Šie nolīgumi ir iespēja nodrošināt atbilstošu līdzekļu piešķiršanu, lai pilnībā atspoguļotu to, cik svarīgi ir padarīt efektīvākas tiesu sistēmas.

3. ES 2014. GADA REZULTĀTU APKOPOJUMA TIESISKUMA JOMĀ RĀDĪTĀJI

Tiesu sistēmu efektivitāte

2014. gada rezultātu apkopojumā saglabāti tie paši tiesvedības efektivitātes rādītāji, kas izmantoti 2013. gadā: tiesvedības ilgums, lietu pabeigšanas koeficients un nepabeigto lietu skaits. Turklāt 2014. gada rezultātu apkopojumā iekļauti divu izmēģinājuma pētījumu[25] rezultāti nolūkā sniegt precīzākus datus par tiesvedības ilgumu saistībā ar konkurences tiesībām un patērētāju tiesībām, izsakot vidējā dienu skaitā. Tiesu sistēmu efektivitāte šajās divās jomās ir ļoti svarīga ekonomikai. Piemēram, aplēsts, ka 2011. gadā visu tiešo karteļu (*hard-core cartels*) negatīvā ietekme uz patērētāju labklājību, izsakot kā proporciju no ES iekšzemes kopprodukta, bija 0,20–0,55 % apjomā no ES IKP[26]. Līdzīgi arī patērētāju tiesību piemērošana ir tikpat svarīga ekonomikai, jo mājsaimniecību galapatēriņš veido 56 % no IKP[27].

Tiesu sistēmu kvalitāte

Kas attiecas uz tiesu sistēmu kvalitāti, 2014. gada rezultātu apkopojumā izmantoti tie paši rādītāji, kas 2013. gadā. Tajā uzmanība pievērsta konkrētiem faktoriem, kas var palīdzēt uzlabot tiesu sistēmas kvalitāti, piemērām, apmācībām, tiesas darbību uzraudzībai un novērtēšanai, budžetam, cilvēkresursiem, informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) sistēmu pieejamībai tiesās (kas jo īpaši atvieglo iesaistīto pušu un tiesas attiecības) un strīdu alternatīvas izšķiršanas metožu pieejamībai, kas ļauj pusēm rast citus savu strīdu izšķiršanas veidus. Turklāt 2014. gada rezultātu apkopojumā sniegti sīkāki dati par apmācībām ES tiesību jomā, patērētāju apmierinātības aptauju izmantošanu, tiesu budžetu un tiesnešu skaitu.

---

[24] BG, CZ, EL, HR, IT, LV, LT, HU, PL, RO, SI un SK. Komisijas dienestu nostāja par partnerattiecību nolīguma un programmu izstrādi šajās valstīs ir pieejama tīmekļa vietnē: http://ec.europa.eu/regional_policy/what/future/program/index_en.cfm.

[25] Pētījums par valstu tiesu darbību, piemērojot konkurences tiesību aktu noteikumus, ko veica *ICF GHK* (2014. gads); pētījums par valstu tiesu darbību, piemērojot patērētāju tiesību aktu noteikumus, ko veica *Centre for Strategy and Evaluation Services LPP* (2014. gads).

[26] Komisijas dienestu darba dokuments, 2013. gada 11. jūnija ietekmes novērtējuma ziņojums "*Damages actions for breach of the EU antitrust rules accompanying the proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on certain rules governing actions for damages under national law for infringements of the competition law provisions of the Member States and of the European Union*", SWD 2013 (203), 65. punkts.

[27] Komisijas dienestu 2011. gada 7. aprīļa darba dokuments "*Consumer Empowerment in the EU*", SEC (2011) 469, 2. punkts.

Tiesu iestāžu neatkarība

Rezultātu apkopojumā sniegti dati saistībā ar priekšstatu par tiesu sistēmas neatkarību atbilstoši Pasaules ekonomikas foruma (PEF) informācijai tā gada ziņojumā par globālo konkurētspēju.

Lai gan priekšstats par neatkarību ir svarīgs, jo tas var ietekmēt ieguldījumu lēmumus, daudz svarīgāk ir tiesas sistēmā, izmantojot tiesiskās garantijas, efektīvi aizsargāt tiesu sistēmas neatkarību. Kā paziņots 2013. gada rezultātu apkopojumā, Komisija ir uzsākusi sadarbību tiesu iestāžu strukturālās neatkarības jomā ar Eiropas tiesiskās sadarbības tīkliem, jo īpaši Eiropas Tiesu iestāžu padomju tīklu. 2014. gada rezultātu apkopojuma pielikumā sniegts pirmais vispārīgais salīdzinošais pārskats par tiesiskajām garantijām tiesu iestāžu strukturālās neatkarības aizsardzībai dalībvalstu tiesību sistēmās.

4. ES 2014. GADA REZULTĀTU APKOPOJUMA TIESISKUMA JOMĀ GALVENIE KONSTATĒJUMI

4.1. Tiesu sistēmu efektivitāte

Taisnīguma novilcināšana ir atteikšanās nodrošināt taisnīgumu. Laikus pieņemti nolēmumi ir būtiski uzņēmumiem un ieguldītājiem. Pieņemot ieguldījumu lēmumus, uzņēmumi ņem vērā risku tikt iesaistītiem komercstrīdos, darba strīdos vai ar nodokļu aplikšanu vai maksātnespēju saistītos strīdos. Efektivitāte, ar kādu tiesu sistēma dalībvalstī veic tiesvedību, ir ļoti svarīga. Piemēram, piegādes vai pakalpojumu līguma piespiedu izpilde tiesas ceļā ļoti sadārdzinās, ja tiesvedība turpinās ilgāk, un pēc kāda laika tā kļūst pat bezjēdzīga, jo iespēja atgūt naudu saistībā ar maksājumiem un līgumsodiem samazinās.

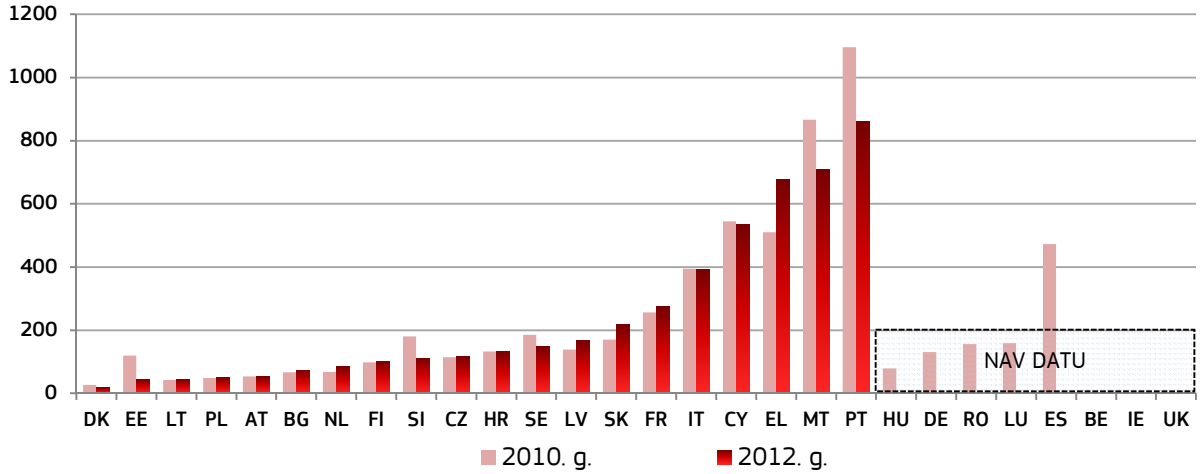
4.1.1. Tiesvedības ilgums

Tiesvedības ilgums ir laiks (dienās), kas nepieciešams, lai lietu izskatītu tiesā, t. i., laiks, kas nepieciešams nolēmuma pieņemšanai pirmās instances tiesā. "Nolēmuma pieņemšanas laika" rādītājs ir nepabeigto lietu skaits, kas dalīts ar pabeigto lietu skaitu gada beigās un reizināts ar 365 dienām[28].

Izņemot 4., 11. un 12. diagrammu, visi dati attiecas uz tiesvedību pirmajā instancē. Lai gan dažādas pārsūdzības procedūras var būtiski ietekmēt tiesvedības ilgumu, tiesu sistēmas efektivitātei jābūt atspoguļotai jau pirmajā instancē, jo pirmā instance ir obligāts posms ikvienam, kas vēršas tiesā.

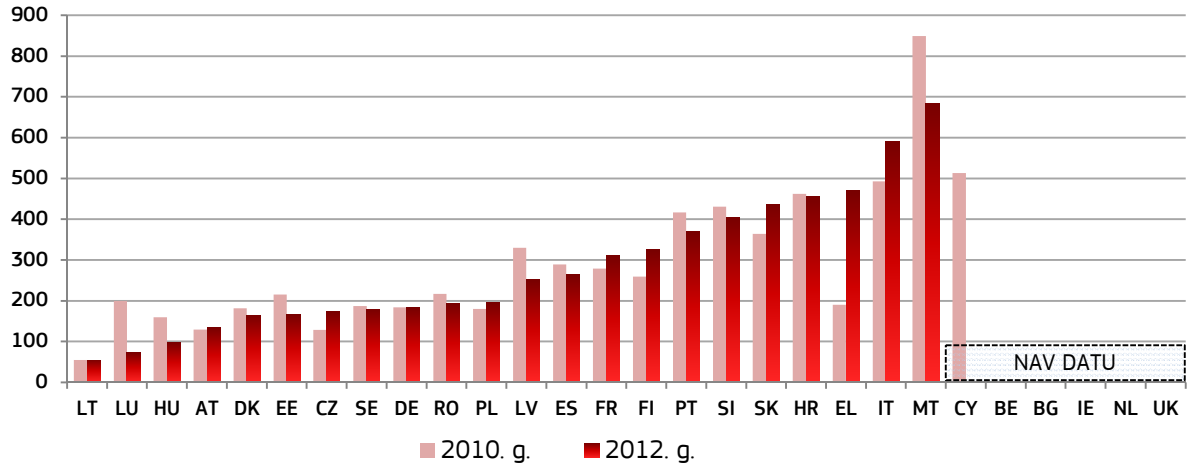
[28] Tiesvedības ilgums, lietu pabeigšanas koeficients un nepabeigto lietu skaits ir standarta rādītāji, ko definējusi *CEPEJ*. Šo jēdzienu definīcijas un savstarpējās sakarības pieejamas tīmekļa vietnē: http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/evaluation/default_en.asp.

1. diagramma. Laiks, kas nepieciešams, lai pabeigtu civillietas, komerclietas, administratīvās un citas lietas* (pirmajā instancē/dienās) (avots: *CEPEJ* pētījums[29])

** Saskaņā ar* CEPEJ *metodoloģiju šis skaits ietver visas strīdīgās un bezstrīdus civillietas un komerclietas, parādu piedziņas lietas, ar zemes reģistrāciju saistītas lietas, administratīvās lietas (strīdīgās vai bezstrīdus), kā arī citas lietas, kas nav krimināllietas.*

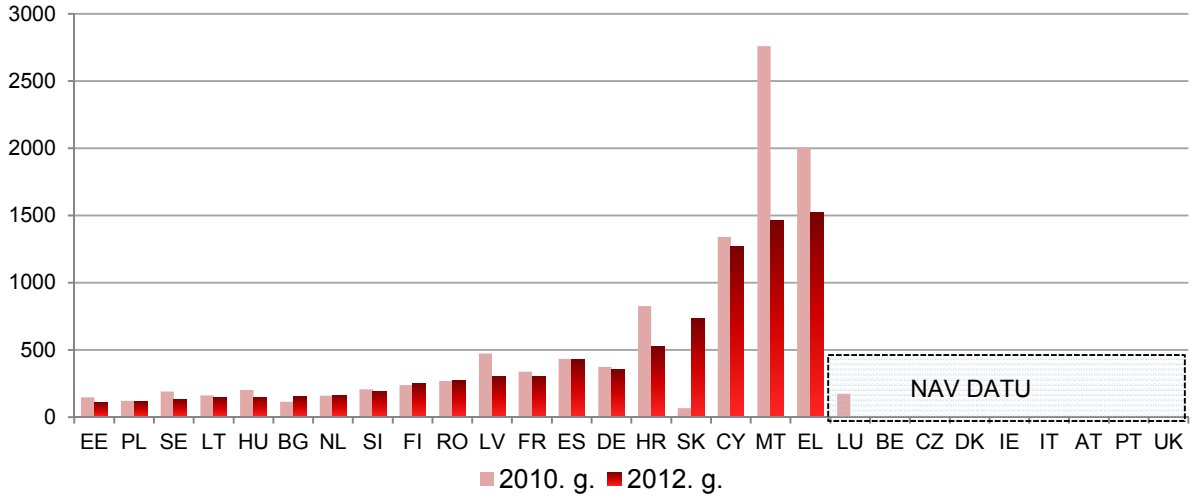
2. diagramma. Laiks, kas nepieciešams, lai pabeigtu strīdīgas civillietas un komerclietas* (pirmajā instancē/dienās) (avots: *CEPEJ* pētījums)

** Ievērojot* CEPEJ *metodoloģiju, strīdīgas civillietas (un komerclietas) attiecas uz strīdiem starp pusēm, piemēram, strīdiem attiecībā uz līgumiem. Turpretī bezstrīdus civillietas (un komerclietas) attiecas uz bezstrīdus tiesvedību, piemēram, neapstrīdētiem maksājumu rīkojumiem. Dažās valstīs komerclietas izskata īpašās komerclietu tiesās, bet citās valstīs tās izskata parastajās (civillietu) tiesās.*

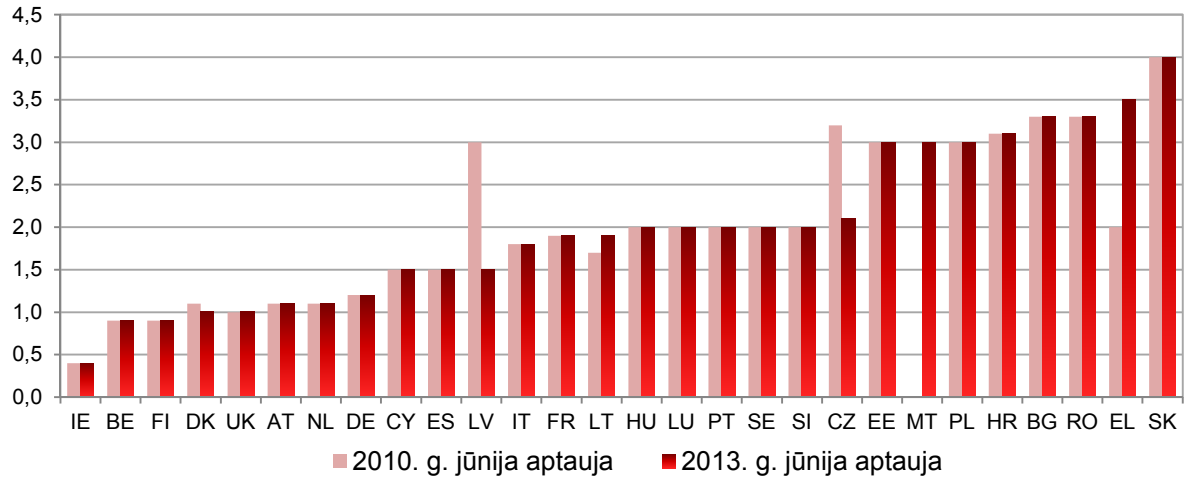
[29] Ziņojums par tiesu sistēmu darbību ES dalībvalstīs, ko Komisijas uzdevumā veicis *CEPEJ* sekretariāts. Visās diagrammās, ja iespējams, salīdzināti 2010. un 2012. gada dati. 2010. gada datos iekļauti *CEPEJ* veiktie atjauninājumi pēc tās 2013. gada pētījuma publicēšanas, kā nosūtīts Komisijai.

3. diagramma. Laiks, kas nepieciešams, lai pabeigtu administratīvās lietas* (pirmajā instancē/dienās) (avots: *CEPEJ* pētījums)

** Ievērojot* CEPEJ *metodoloģiju, administratīvās lietas attiecas uz strīdiem starp iedzīvotājiem un vietējām, reģionālajām vai valsts iestādēm. Dažās valstīs administratīvās lietas izskata īpašās administratīvajās tiesās, bet citās valstīs tās izskata vispārējās piekritības (civillietu) tiesās.*

4. diagramma. Laiks, kas nepieciešams, lai pabeigtu maksātnespējas procesu* (gados) (avots: Pasaules Bankas pētījums "*Doing Business*")

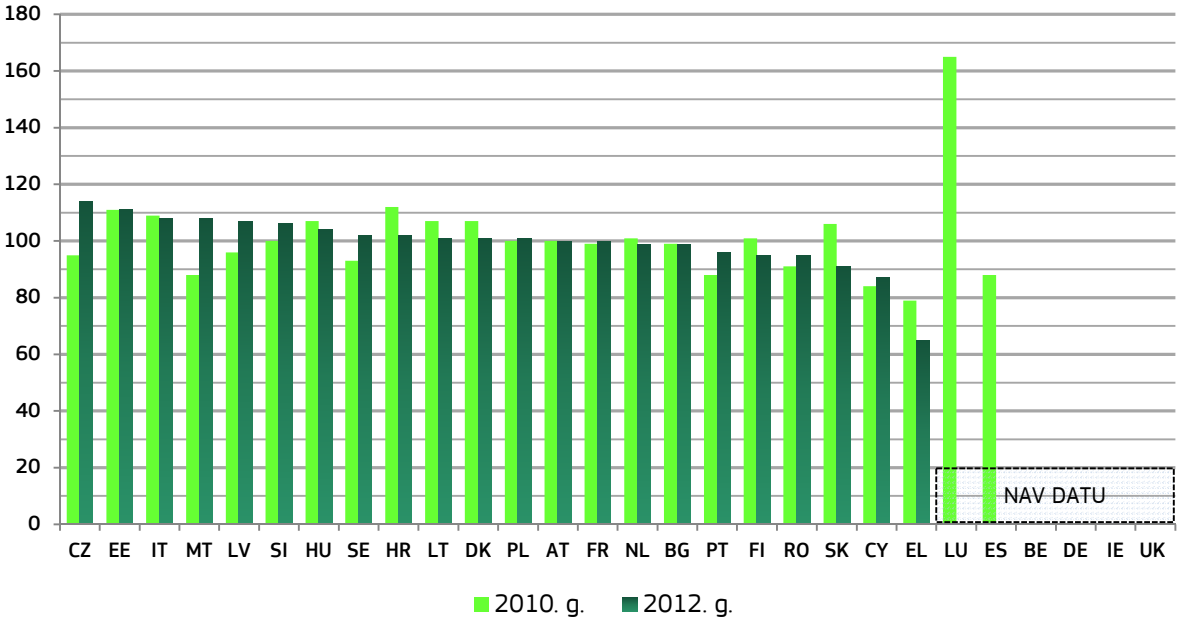
** Laiks, kas nepieciešams kreditoriem, lai atgūtu līdzekļus. Laika posms attiecas uz periodu no uzņēmuma saistību neizpildes sākuma dienas līdz visas bankai maksājamās summas vai tās daļas samaksai. Ir ņemtas vērā iespējamās novilcināšanas taktikas, ko var būt izmantojušas puses, piemēram, laiku novilcinošas pārsūdzības vai pagarinājumu pieprasījums. Dati ir apkopoti no vietējo maksātnespējas administratoru aptaujas atbildēm un pārbaudīti likumu un noteikumu pētījumā, kā arī pārbaudīti, izmantojot publiski pieejamu informāciju par maksātnespējas (bankrota) procesa sistēmām.*

4.1.2. Lietu pabeigšanas koeficients

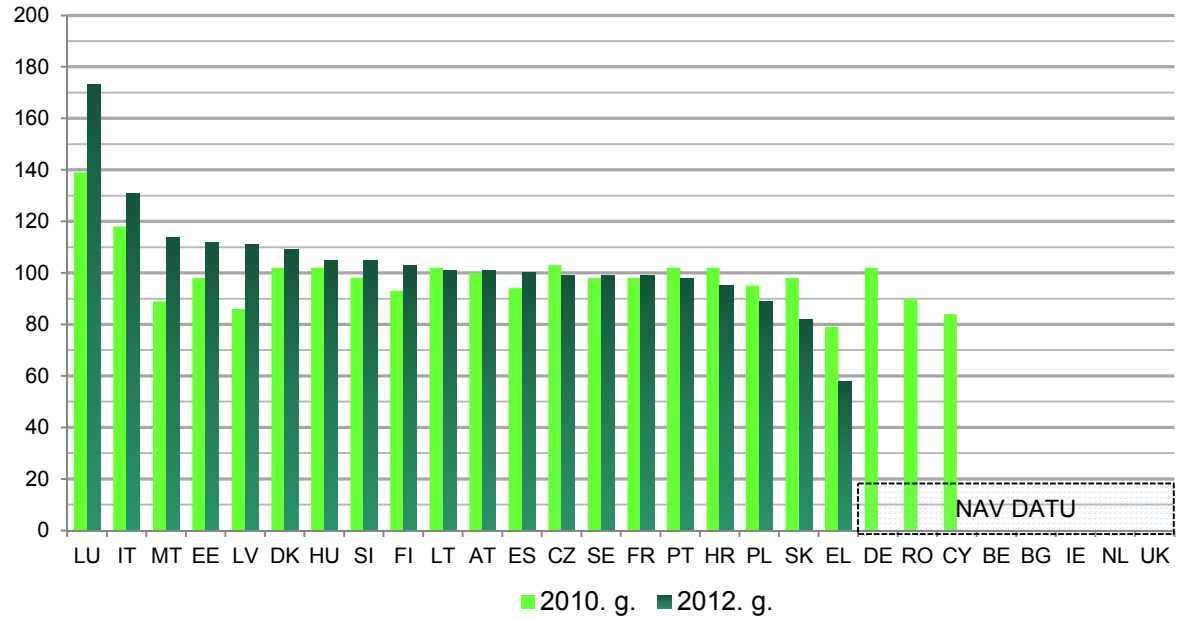
Lietu pabeigšanas koeficients ir pabeigto lietu un jauno lietu attiecība. Ar šo koeficientu novērtē, vai tiesa spēj laikus izskatīt jaunās lietas. Tiesvedības ilgums ir saistīts ar ātrumu, kādā tiesas var izskatīt lietas, "lietu pabeigšanas koeficientu", kā arī to lietu skaitu, kuras joprojām tiek iztiesātas ("nepabeigtās lietas"). Ja lietu pabeigšanas koeficients ir aptuveni 100 % vai vairāk, tas nozīmē, ka tiesu sistēma spēj izskatīt vismaz tik daudz lietu, cik daudz ir jauno lietu. Ja lietu pabeigšanas koeficients ir mazāks par 100 %, tas nozīmē, ka lietu skaits,

ko tiesas izskata, ir mazāks par jauno lietu skaitu. Rezultātā gada beigās neizskatīto lietu skaitu pieskaita nepabeigto lietu skaitam. Ja šāds stāvoklis turpinās vairākus gadus, tas var norādīt uz sistēmisku problēmu, jo veidojas lietu uzkrāšanās, kas vēl vairāk palielina tiesu darba slodzi un izraisa turpmāku tiesvedības ilguma palielināšanos.

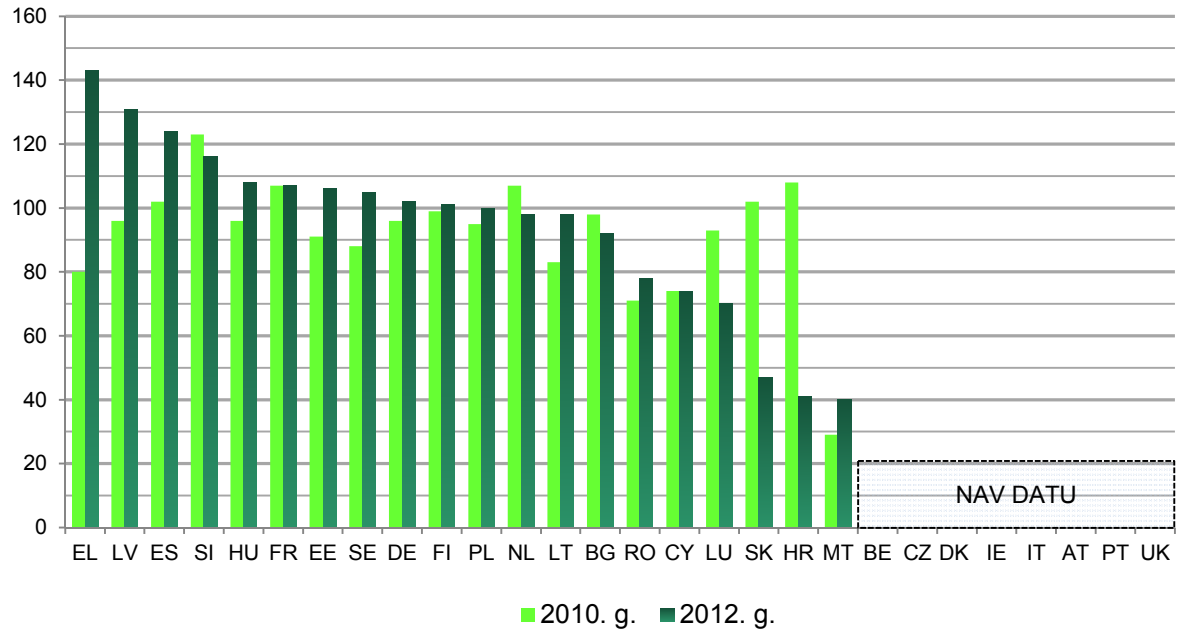
5. diagramma. <u>Civillietu, komerclietu, administratīvo un citu lietu</u> pabeigšanas koeficients (pirmajā instancē/procentos — par 100 % lielākas vērtības norāda, ka pabeigto lietu skaits pārsniedz jauno lietu skaitu, savukārt par 100 % mazākas vērtības norāda, ka pabeigto lietu skaits ir mazāks nekā jauno lietu skaits) (avots: *CEPEJ* pētījums)

6. diagramma. <u>Strīdīgu civillietu un komerclietu</u> pabeigšanas koeficients (pirmajā instancē/procentos) (avots: *CEPEJ* pētījums)

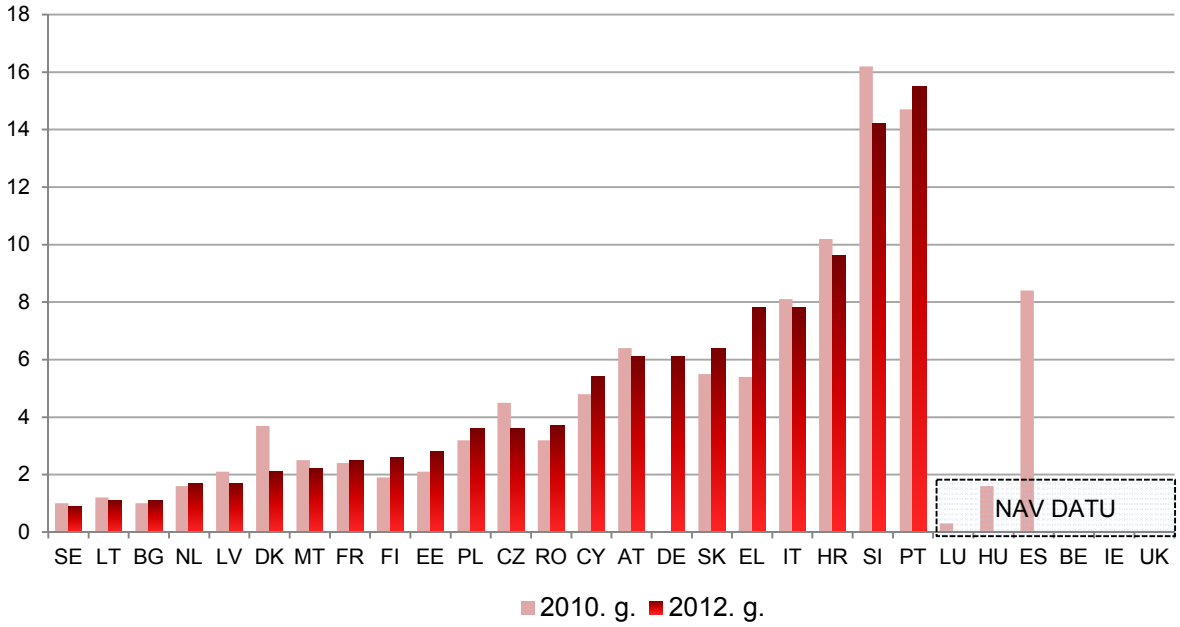
7. diagramma. <u>Administratīvo lietu</u> pabeigšanas koeficients (pirmajā instancē/procentos) (avots: *CEPEJ* pētījums)

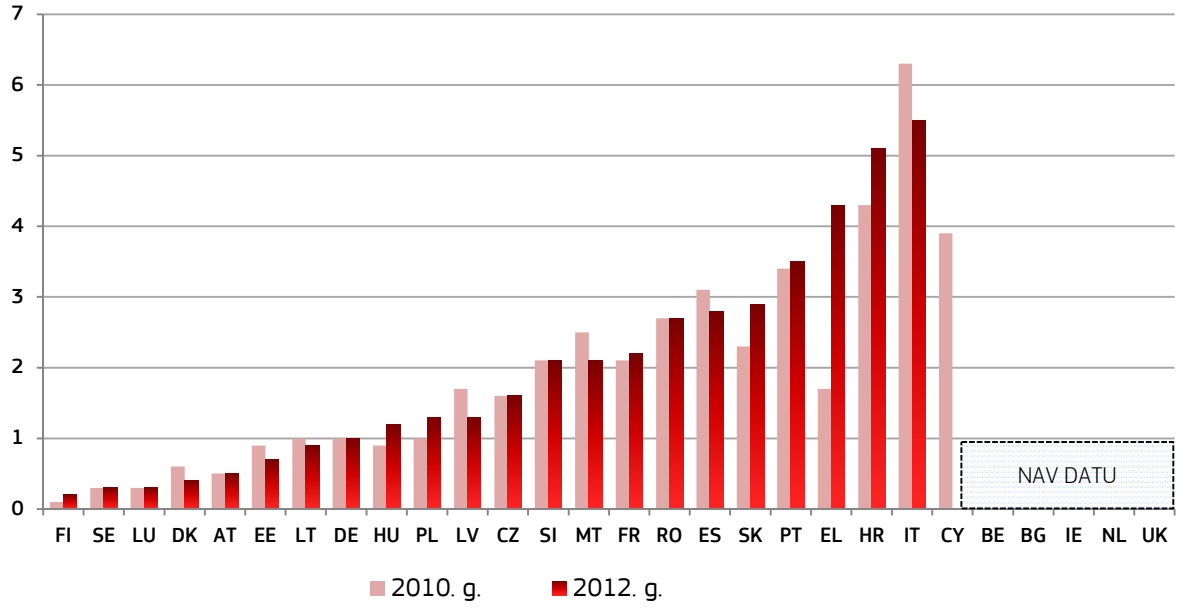
4.1.3. Nepabeigtās lietas

Nepabeigto lietu skaits ir to lietu skaits, kuras vēl ir jāizskata perioda beigās. Nepabeigto lietu skaits ietekmē nolēmuma pieņemšanas laiku. Tāpēc, lai saīsinātu tiesvedības ilgumu, ir nepieciešami pasākumi nepabeigto lietu skaita samazināšanai.

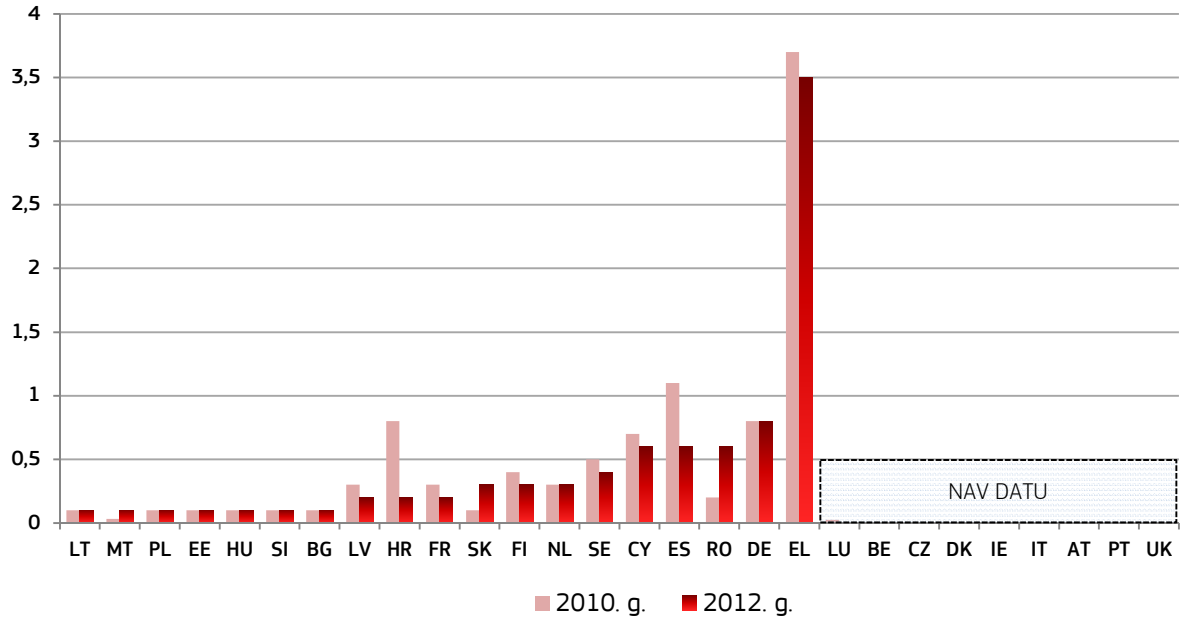
8. diagramma. <u>Nepabeigtu civillietu, komerclietu, administratīvo un citu lietu</u> skaits (pirmajā instancē/uz 100 iedzīvotājiem) (avots: *CEPEJ* pētījums)

9. diagramma. <u>Nepabeigtu strīdīgu civillietu un komerclietu</u> skaits (pirmajā instancē/uz 100 iedzīvotājiem) (avots: *CEPEJ* pētījums)

10. diagramma. <u>Nepabeigtu administratīvo lietu</u> skaits (pirmajā instancē/uz 100 iedzīvotājiem) (avots: *CEPEJ* pētījums)

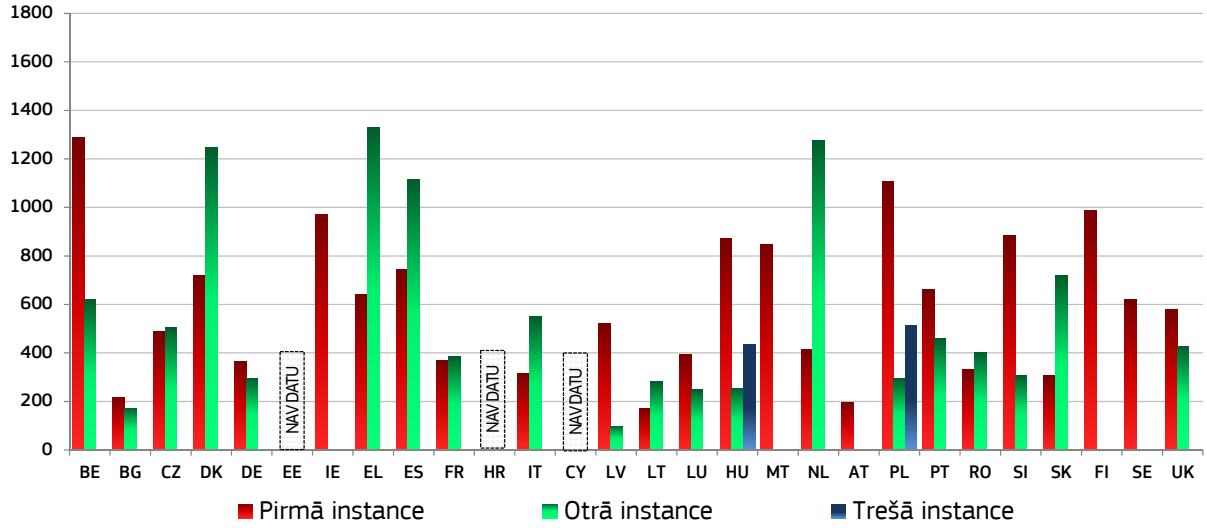

4.1.4. Izmēģinājuma praktisko pētījumu rezultāti

Izmēģinājuma praktisko pētījumu rezultāti par tiesvedības ilgumu konkurences un patērētāju tiesību jomā parāda vidējo dienu skaitu, kas nepieciešams nolēmuma pieņemšanai pēc būtības lietās, kuras saistītas ar šīm abām konkrētajām jomām. Vidējais ilgums dienās ir sniegts pirmās, otrās un (attiecīgā gadījumā) trešās instances lietās, ja šāda informācija ir pieejama. Ņemot vērā atšķirības veidā, kādā dati tiek sniegti šajās instancēs, dalībvalstis ir sakārtotas alfabētiskā secībā to oriģinālvalodās.

Vidējais pārsūdzības lietu pabeigšanas ilgums konkurences tiesību jomā, kā norādīts turpmāk, kopumā šķiet augstāks nekā civillietu, komerclietu, administratīvo un citu lietu vidējais ilgums, kā norādīts 1. diagrammā. Tas varētu būt saistīts ar šā specifiskā tiesvedības veida sarežģītību. Turpmāk norādītā diagramma parāda, ka vairākās dalībvalstīs var novērot būtiskas pārsūdzības procesa ilguma atšķirības pirmajā, otrajā (un ja tāda ir) trešajā instancē.

11. diagramma. Vidējais laiks, kas nepieciešams, lai pabeigtu pārsūdzības lietas saistībā ar valstu konkurences iestāžu nolēmumiem, piemērojot LESD 101. un 102. pantu* (dienās) (avots: izmēģinājuma praktiskais pētījums[30])

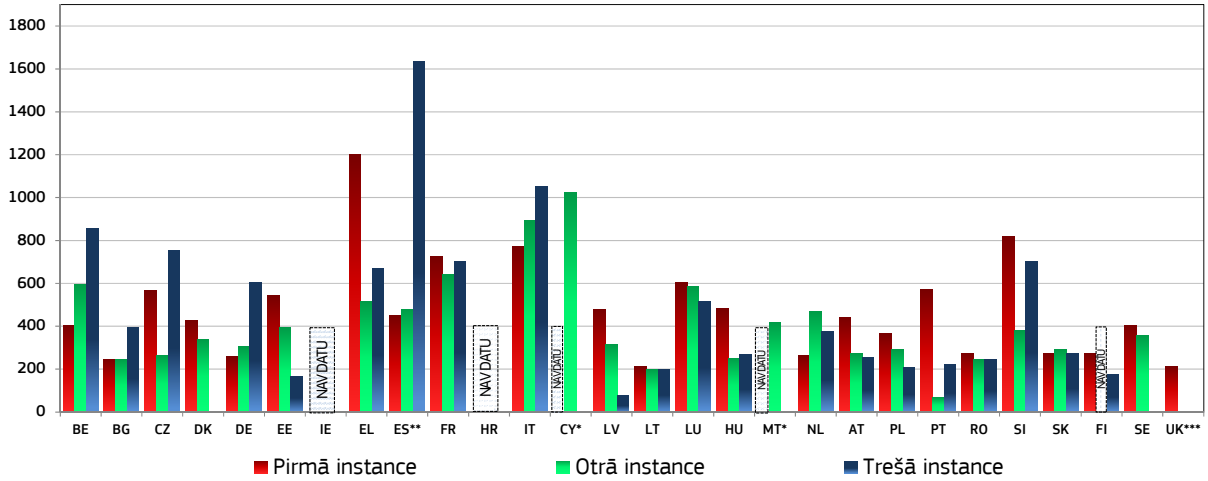

**Aprēķins par ilgumu tika veikts, pamatojoties uz pētījumu, kurā mēģināja apzināt visas lietas saistībā ar valstu konkurences iestāžu tādu lēmumu pārsūdzību, ar kuriem piemēro Līguma par Eiropas Savienības darbību 101. un 102. pantu, kurās tiesas nolēmumi pēc būtības tika pieņemti laikā no 2008. līdz 2013. gadam. Sniegti dati par pirmo un otro instanci, kā arī attiecīgos gadījumos par trešo instanci.*

[30] Pētījums par valstu tiesu darbību, piemērojot konkurences tiesību aktu noteikumus, ko veica *ICF GHK*, pieejams šajā tīmekļa vietnē: http://ec.europa.eu/justice/effective-justice/scoreboard/index_en.htm.

12. diagramma. Vidējais laiks, kas nepieciešams, lai pabeigtu lietas patērētāju tiesību jomā* (dienās) (avots: izmēģinājuma praktiskais pētījums[31])

Lai gan vidējais ilgums šķiet lielāks nekā strīdīgo civillietu un komerclietu gadījumā, kā norādīts 2. diagrammā, būtu jāņem vērā tas, ka ilgums ir aprēķināts, pamatojoties uz publicētajām lietām patērētāju tiesību jomā, kuras parasti ir sarežģītākas. Diagramma arī apstiprina, ka vairākās dalībvalstīs attiecībā uz tiesvedību patērētāju tiesību jomā ir būtiskas vidējā ilguma atšķirības pirmajā, otrajā un trešajā instancē.

** Ilguma aprēķins veikts, pamatojoties uz lietu izlasi saistībā ar Direktīvas par negodīgiem līguma noteikumiem, Direktīvas par tālpārdošanu, Direktīvas par patēriņa preču pārdošanu un garantijām, Direktīvas par negodīgu komercpraksi un to valstu īstenošanas noteikumu piemērošanu, kurās nolēmumi tika sniegti laikā no 2008. līdz 2013. gadam. Tā kā izlases apjoms atšķīrās atkarībā no publicēto nolēmumu pieejamības, sniegtie dati būtu jāuztver piesardzīgi[32].*

[31] Pētījums par valstu tiesu darbību, piemērojot patērētāju tiesību aktu noteikumus, ko veica *Centre for Strategy and Evaluation Services LPP*, pieejams šajā tīmekļa vietnē: http://ec.europa.eu/justice/effective-justice/scoreboard/index_en.htm.

[32] Dažās dalībvalstīs (*) norādīts tikai ilgums pēdējā instancē, jo par citām instancēm nebija pieejami pietiekami dati. Attiecībā uz Spāniju (**) vidējais tiesvedības ilgums trešajā instancē 2008. un 2012. gadā būtiski atšķiras: 2008. gadā tas pārsniedza 2600 dienas un 2012. gadā samazinājās aptuveni līdz 1000 dienām. Apvienotajā Karalistē (***) dati attiecas uz Angliju un Velsu, un tie norāda vidējo tiesvedības ilgumu grāfistes tiesā (*county court*) pirmajā instancē.

➢ **Secinājumi par tiesu sistēmu efektivitāti**

- **Rezultātu apkopojums liecina, ka ir dalībvalstis, kuras vēl arvien saskaras ar īpašām problēmām saistībā ar savu tiesu sistēmu efektivitāti, t. i., laikietilpīga tiesvedība pirmās instances tiesā, kā arī zems lietu pabeigšanas koeficients vai liels nepabeigto lietu skaits. Šīs dalībvalstis jau tika apzinātas 2013. gada Eiropas semestrī un ekonomikas stabilizācijas programmās, un tajās norisinās pasākumu definēšanas, pieņemšanas un īstenošanas process saistībā ar tiesu sistēmu darbības uzlabošanu. Dati apliecina, cik svarīgi ir iesaistīties visās nepieciešamajās reformās un apņēmīgi īstenot šos pasākumus.**

- **Attiecībā uz dažām dalībvalstīm dati liecina par tiesvedības ilguma palielināšanos. Tā iemesli var būt atšķirīgi. Piemēram, valstīs, ko jo īpaši skar valsts parāda, finanšu un ekonomikas krīze, jauno lietu skaita palielinājums ietekmēja tiesu sistēmas darbību[33].**
- **Konkrētās dalībvalstīs nesen pieņemto vērienīgo reformu ietekmi vēl nevar atspoguļot, jo dati ir par 2012. gadu. Nepieciešams laiks, lai īstenotu tiesu sistēmas strukturālās reformas un gūtu no tām labumu, jo īpaši valstīs, uz kurām attiecas ekonomikas stabilizācijas programmas[34]. Tā kā rezultātu apkopojums tiks veidots regulāri, šo reformu iznākums varētu kļūt redzams nākamajos rezultātu apkopojumos.**

[33] Piemēram, Grieķijā jauno strīdīgo civillietu un komerclietu skaits laikā no 2010. līdz 2012. gadam palielinājās par 42 %.

[34] Sk. 23. piezīmi.

4.2. Tiesu sistēmu kvalitāte

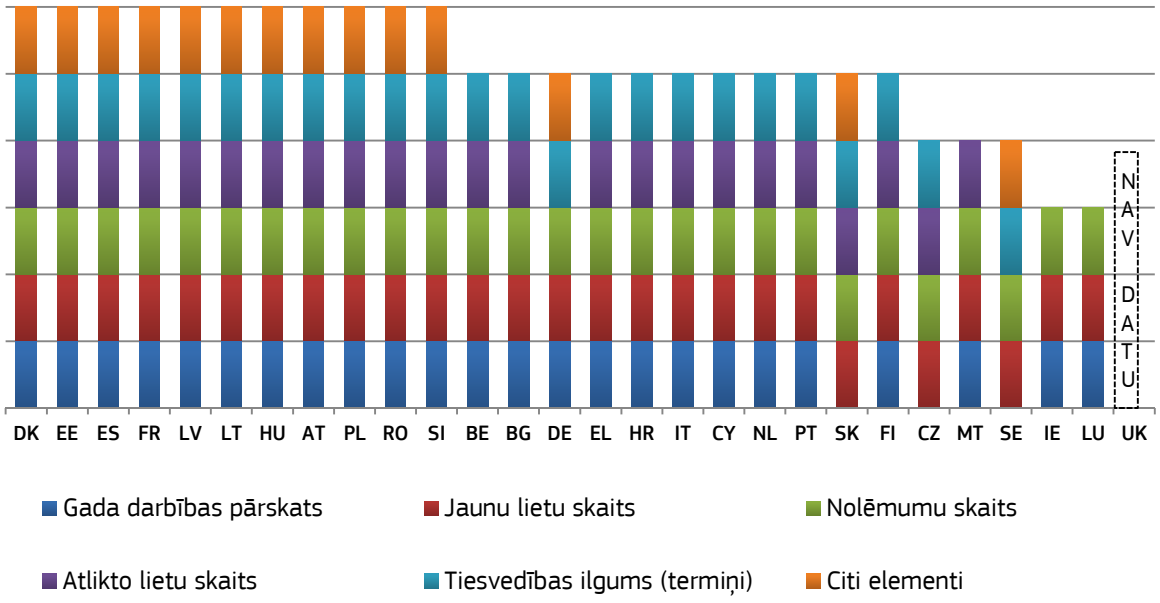
Efektīvai tiesu sistēmai vajadzīga kvalitāte visā tiesiskuma nodrošināšanas procesā. Tiesas nolēmumu kvalitātes trūkums var palielināt uzņēmējdarbības riskus lieliem uzņēmumiem un MVU, kā arī ietekmēt patērētāju izvēli. Konkrēti ieguldījuma rādītāji, piemēram, apmācības, darbību uzraudzība un novērtēšana, IKT sistēmu un strīdu alternatīvas izšķiršanas metožu pieejamība, kā arī budžeta resursi un cilvēkresursi var palīdzēt uzlabot tiesu sistēmu kvalitāti.

4.2.1. Uzraudzība un novērtēšana palīdz saīsināt tiesvedības ilgumu

Kvalitātes politikas definēšana un tiesu darbību novērtējums ir tiesas kvalitātes paaugstināšanas līdzekļi nolūkā uzlabot piekļuvi tiesu sistēmai un tiesas nolēmumu uzticamību, prognozējamību un savlaicīgumu. Šie līdzekļi var būt tiesu ikdienas darbības uzraudzība ar datu apkopošanas vai tiesu sistēmu veiktspējas novērtēšanas palīdzību, izmantojot rādītājus vai ieviešot tiesās kvalitātes sistēmas. Uzticamas uzraudzības un novērtēšanas trūkums var sarežģīt tiesu sistēmas darbības uzlabošanu. Lietu iztiesāšanas laika efektīvas pārvaldības nolūkā nepieciešams, lai tiesas, tiesu iestādes un visus tiesas galalietotājus ar regulāras uzraudzības sistēmas palīdzību varētu informēt par tiesu darbību.

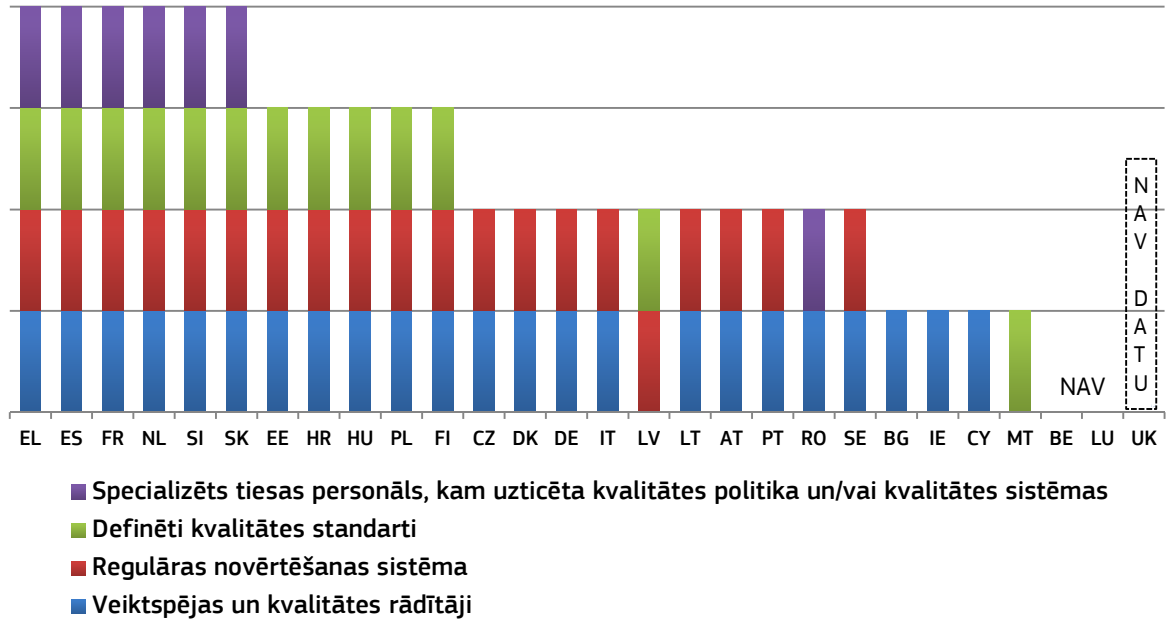
Joslu diagrammu dati par kvalitātes faktoriem ir 2012. gada dati, jo tie atspoguļo aprakstošus rādītājus, kuriem ir tendence saglabāt stabilitāti. Atšķirības no iepriekšējām darbībām konkrētās dalībvalstīs ir paskaidrotas atsevišķi. Diagrammu labajā pusē bez vērtībām ir tās dalībvalstis, par kurām dati nebija pieejami. Ja rādītāju nav vai arī konkrētās dalībvalstīs tie nav iespējami, tas ir skaidri norādīts diagrammu labajā pusē.

13. diagramma. Tiesu darbību uzraudzības pieejamība 2012. gadā* (avots: *CEPEJ* pētījums)

** Ziņots, ka uzraudzības līdzekļu pieejamība palielinās Kiprā, Grieķijā (gada darbības pārskati) un Slovēnijā (citi uzraudzības elementi) un samazinās Slovākijā (nav gada darbības pārskata, jo katrai tiesai ir jāsūta statistikas dati Tieslietu ministrijai, kas publicē datus par visām tiesu iestādēm).*

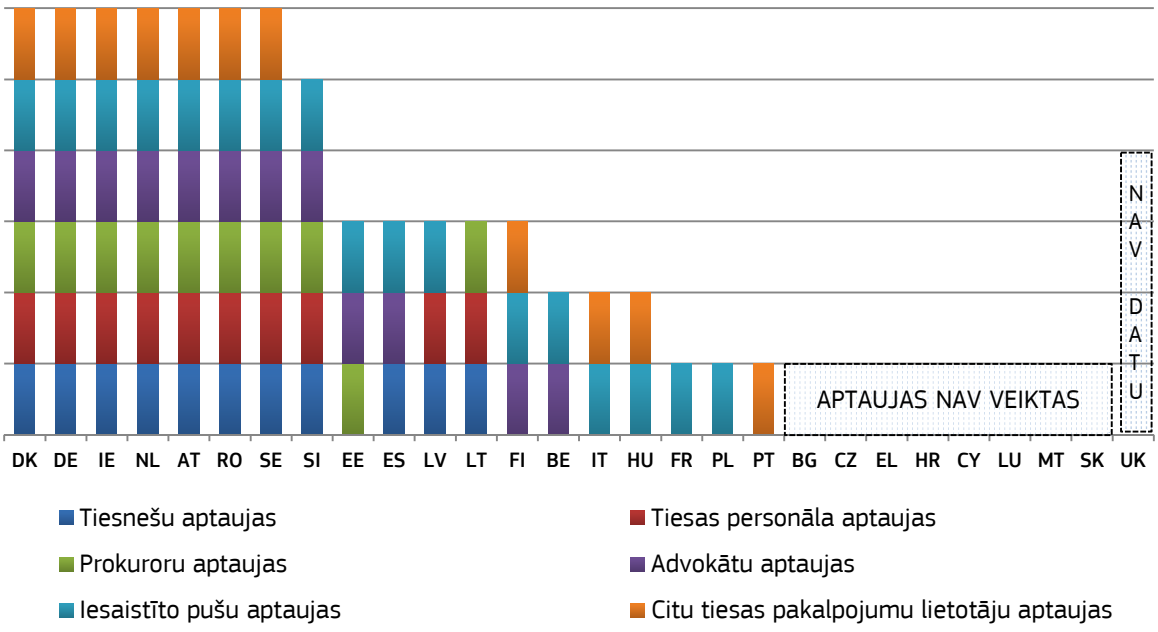
14. diagramma. Tiesu darbību novērtējuma pieejamība 2012. gadā* (avots: *CEPEJ* pētījums)

** Ziņots, ka šo līdzekļu pieejamība ir palielinājusies Igaunijā, Ungārijā un Slovēnijā un samazinājusies Latvijā.*

15. diagramma. Tiesas pakalpojumu lietotāju vai praktizējošo juristu aptaujas 2012. gadā* (avots: *CEPEJ* pētījums)

Tiesās strādājošo speciālistu un/vai tiesas pakalpojumu lietotāju aptaujas var sniegt attiecīgo informāciju par tiesu sistēmas kvalitāti. Ieviests papildu rādītājs, lai atspoguļotu mērķa grupas un apjomu, kādā šādas aptaujas izmantotas dalībvalstīs.

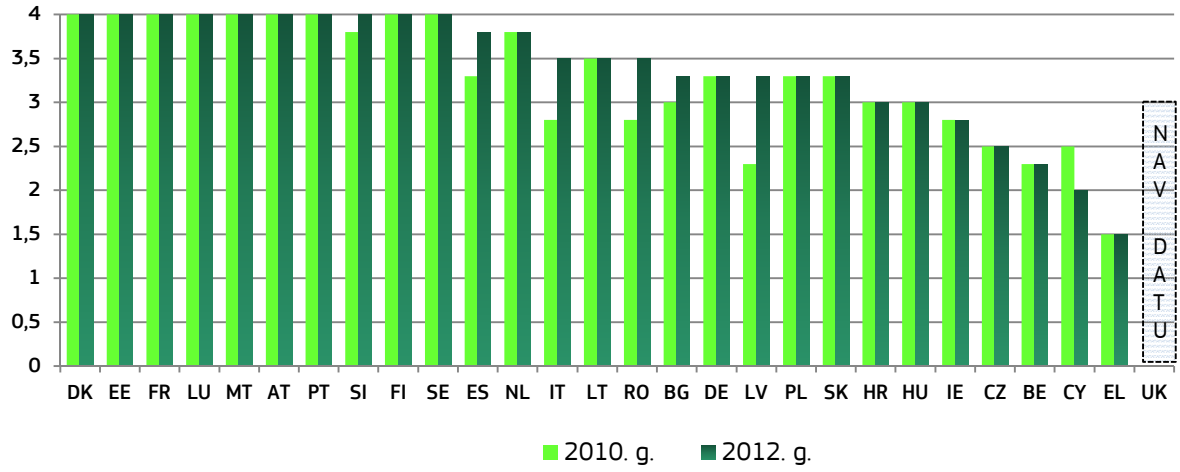

** Ievērojot* CEPEJ *metodoloģiju, aptauju mērķis bija personas, kuras ir tiešā saskarē ar tiesu (speciālisti, tiesvedības puses un citi tiesas pakalpojumu lietotāji, piemēram, liecinieki, eksperti, tulki utt.).*

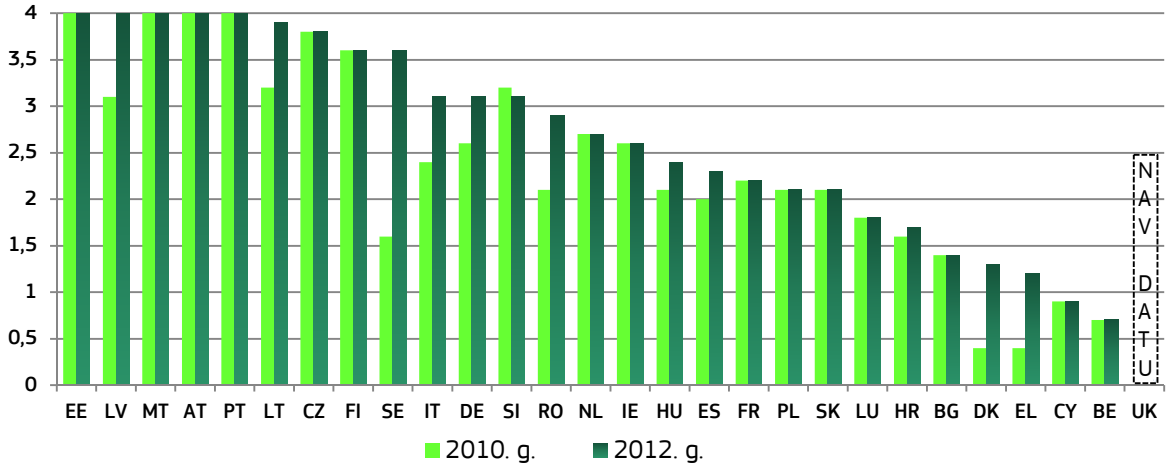
4.2.2. Informācijas un komunikāciju tehnoloģiju sistēmas palīdz samazināt tiesvedības ilgumu un atvieglo piekļuvi tiesu sistēmai

IKT sistēmas lietu reģistrācijai un pārvaldībai ir neaizvietojami līdzekļi, kas ir tiesu rīcībā efektīvai lietu iztiesāšanas laika pārvaldībai, jo tās palīdz palielināt lietu iztiesāšanas ātrumu un tādējādi samazināt vispārējo tiesvedības ilgumu[35].

16. diagramma. IKT sistēmas lietu reģistrācijai un pārvaldībai (svērtais indikators — min. = 0, maks. = 4)[36] (avots: *CEPEJ* pētījums)

17. diagramma. Elektroniskā saziņa starp tiesām un iesaistītajām pusēm (svērtais indikators — min. = 0, maks. = 4) (avots: *CEPEJ* pētījums)

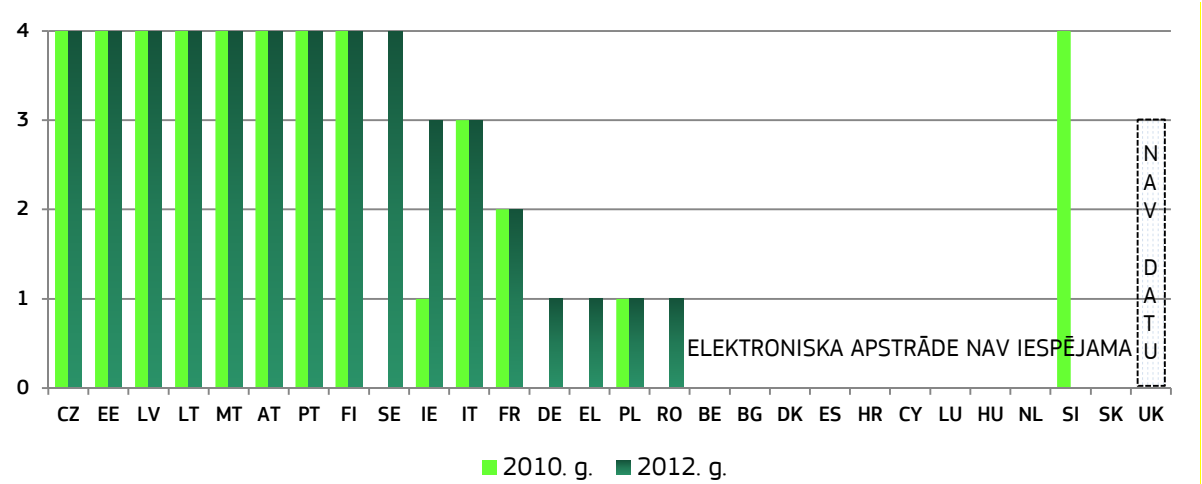
IKT sistēmas saziņai starp tiesām un iesaistītajām pusēm (piemēram, prasību elektroniska iesniegšana) var palīdzēt samazināt kavēšanos un izmaksas iedzīvotājiem un uzņēmumiem, atvieglojot piekļuvi tiesu sistēmai. IKT sistēmām arvien lielāka nozīme ir arī tiesu iestāžu pārrobežu sadarbībā, un tādējādi tās atvieglo ES tiesību aktu īstenošanu.

---

[35] Kipra, Īrija un Slovēnija norādīja *CEPEJ*, ka tās dažus jautājumus par IKT interpretējušas citādi nekā 2010. gadā. Tas izskaidro, kāpēc konkrētu IKT rādītāju vērtības 2012. gadā ir zemākas nekā 2010. gadā.

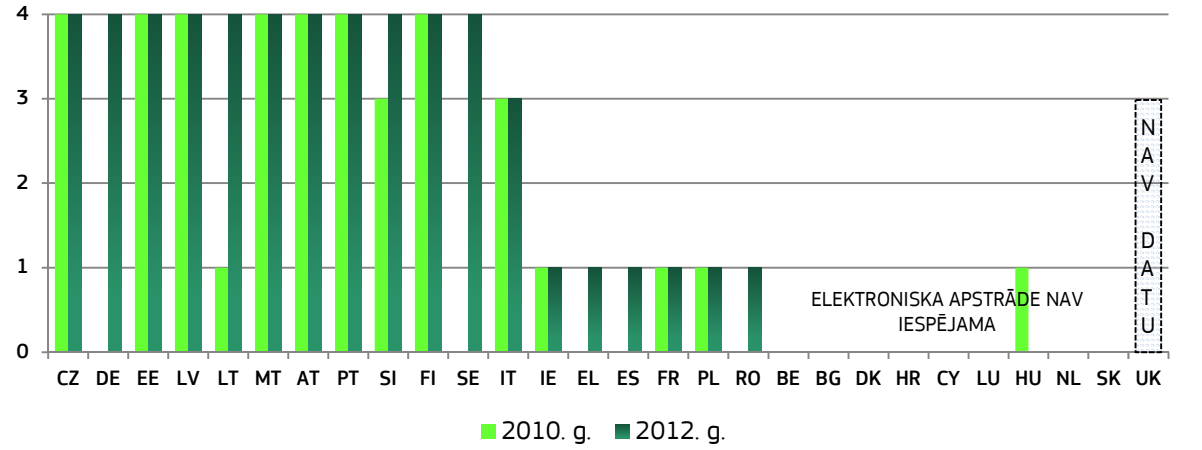
[36] 16. un 17. diagrammā ir sniegti kopējie rādītāji, kas iegūti no vairākiem IKT rādītājiem; katrs no tiem novērtē šo sistēmu pieejamību no 0 līdz 4 (0 = pieejamas 0 % tiesu; 4 = pieejamas 100 % tiesu).

18. diagramma. Maza apmēra prasību elektroniska apstrāde* (0 = pieejama 0 % tiesu; 4 = pieejama 100 % tiesu) (avots: *CEPEJ* pētījums)

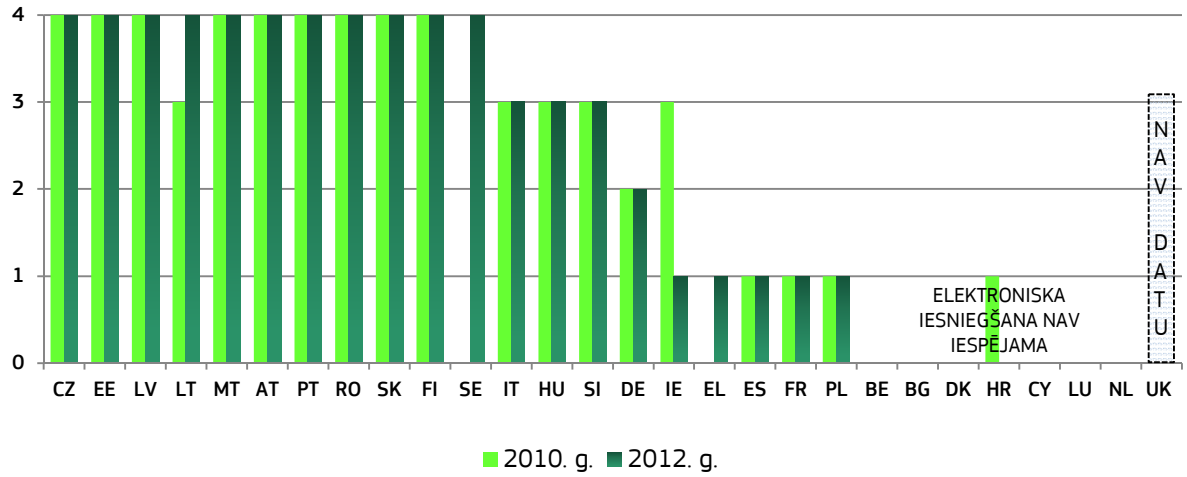

** Jēdziens "maza apmēra prasības" apzīmē civillietas, kurās prasības monetārā vērtība ir salīdzinoši maza. Šis jēdziens dalībvalstīs ir atšķirīgs, un* CEPEJ *pētījumā izmantota katrā dalībvalstī izmantotā definīcija.*

19. diagramma. Bezstrīdus parādu piedziņas elektroniska apstrāde (0 = pieejama 0 % tiesu; 4 = pieejama 100 % tiesu) (avots: *CEPEJ* pētījums)

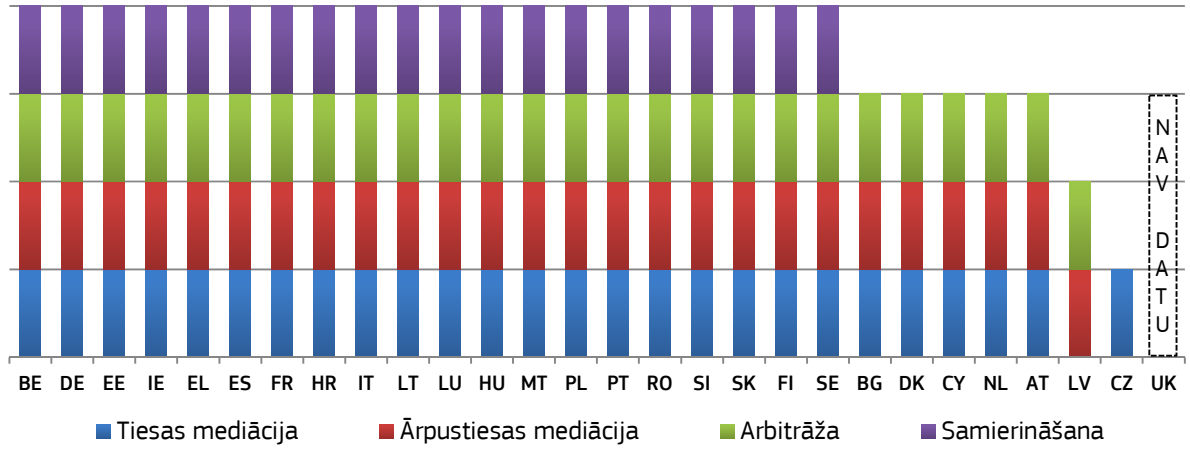
20. diagramma. Elektroniska prasību iesniegšana (0 = pieejama 0 % tiesu; 4 = pieejama 100 % tiesu) (avots: *CEPEJ* pētījums)

4.2.3. Strīdu alternatīvas izšķiršanas metodes palīdz samazināt tiesu darba slodzi

Efektīva mediācija un citas strīdu alternatīvas izšķiršanas metodes paplašina iespējas iedzīvotājiem un uzņēmumiem atrisināt strīdus un sekmē strīdu mierīgas izšķiršanas kultūru. Interesi par šādām metodēm ir apliecinājusi Eirobarometra aptauja, kas liecina, ka 89 % respondentu mēģinātu panākt vienošanos ārpus tiesas, turpretī 8 % uzskata, ka katrā ziņā dotos uz tiesu[37]. Strīdu alternatīva izšķiršana arī veicina tiesu darbības uzlabošanos. Sekmējot laikus veiktu brīvprātīgu izlīgumu starp pusēm, strīdu alternatīva izšķiršana samazina nepabeigto lietu skaitu un var pozitīvi ietekmēt tiesu darba slodzi, līdz ar to tiesa labāk var ievērot saprātīgus termiņus.

21. diagramma. Strīdu alternatīvas izšķiršanas metožu pieejamība 2012. gadā* (avots: *CEPEJ* pētījums)

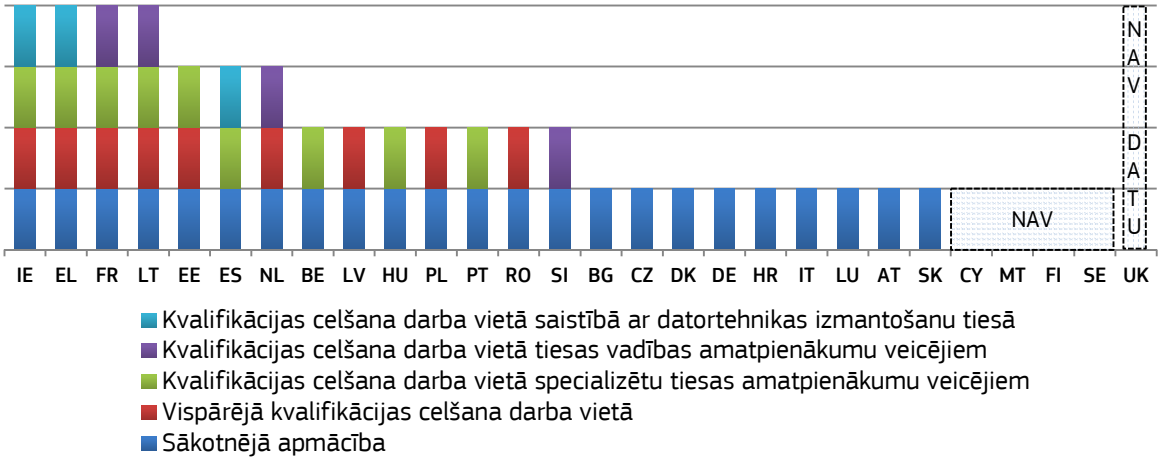
** Nav ziņots gandrīz ne par kādām izmaiņām strīdu alternatīvas izšķiršanas pieejamībā, kas šķita palielināmies Kiprā un samazināmies Latvijā, kura atrodas agrīnā jauna tiesiskā pamata izveides posmā mediācijas un mediācijas institūta jomā.*

4.2.4. Tiesnešu apmācības veicināšana var palīdzēt uzlabot tiesu efektivitāti

Tiesnešu apmācība ir svarīgs tiesas nolēmumu kvalitātes elements. Tika ieviests papildu rādītājs, lai sniegtu informāciju par to tiesnešu faktisko procentuālo skaitu, kas pastāvīgi piedalās apmācībā ES tiesību vai citas dalībvalsts tiesību jomā.

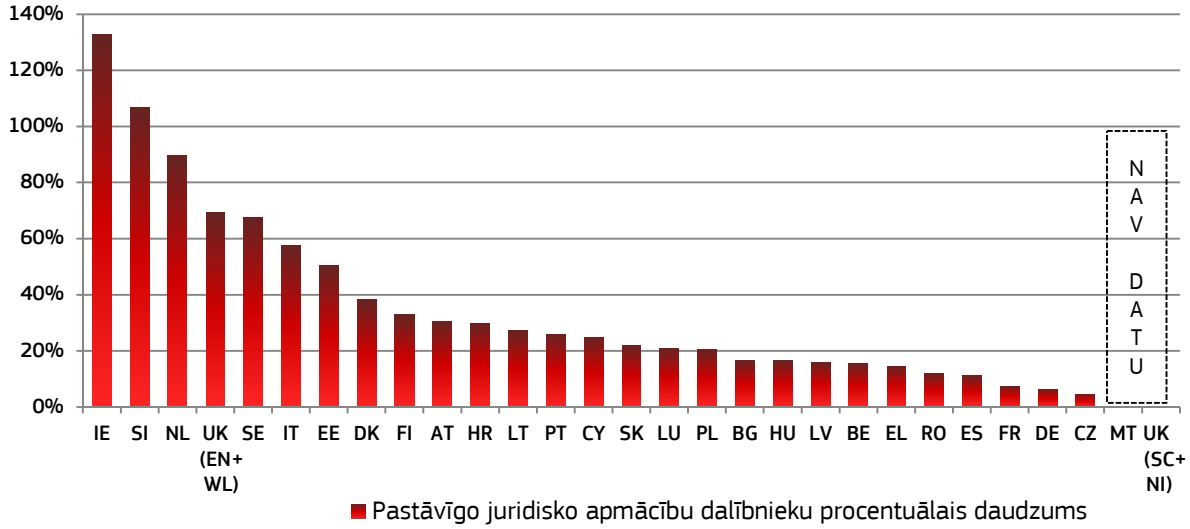
[37] *Flash Eurobarometer* 385, 2013. gada novembris, pieejams šajā tīmekļa vietnē: http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_385_en.pdf.

22. diagramma. Tiesnešu obligātā apmācība 2012. gadā*(avots: *CEPEJ* pētījums)

** Grieķija, Ungārija un Lietuva ir palielinājušas obligāto apmācību kategoriju skaitu, salīdzinot ar 2010. gadu, turpretī Luksemburgā, Zviedrijā un Rumānijā dažas obligātās kategorijas ir kļuvušas par izvēles kategorijām.*

23. diagramma. Tiesneši, kas piedalās pastāvīgās apmācībās ES tiesību vai citas dalībvalsts tiesību jomā (procentos no kopējā tiesnešu skaita)* (avots: Eiropas Komisija, Eiropas Tiesiskā apmācība, 2012. gads[38])

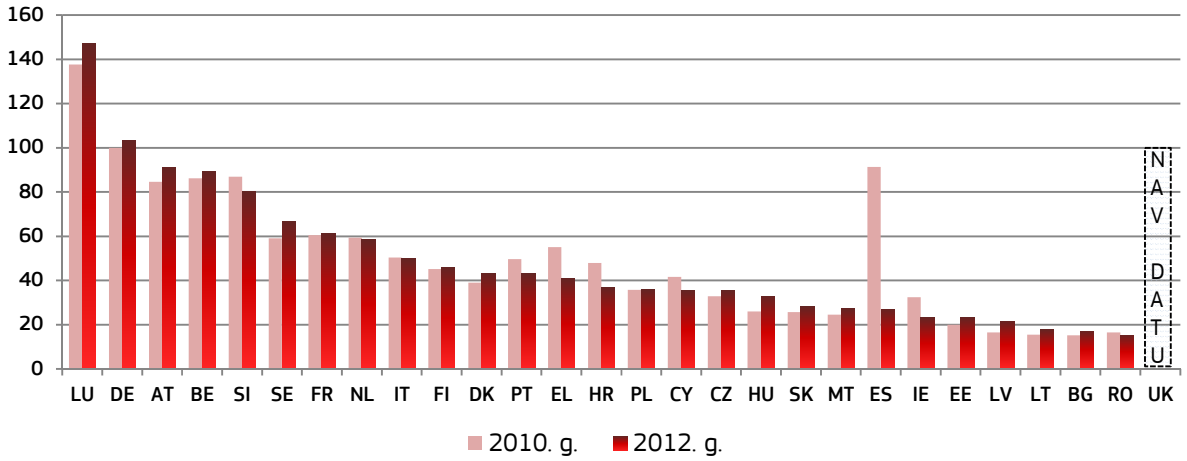

** Dažos dalībvalstu paziņotajos gadījumos dalībnieku proporcija attiecībā pret juridiskās profesijas locekļu skaitu pārsniedz 100 %. Tas nozīmē, ka dalībnieki piedalījās vairāk nekā vienā apmācībā ES tiesību jomā. Daži ārkārtēji augstie rādītāji var liecināt, ka sniegtie dati attiecas uz apmācībām visās jomās, ne tikai ES tiesību jomā.*

[38] Pieejams šajā tīmekļa vietnē: http://ec.europa.eu/justice/criminal/files/european_judicial_training_annual_report_2012.pdf.

4.2.5. Resursi

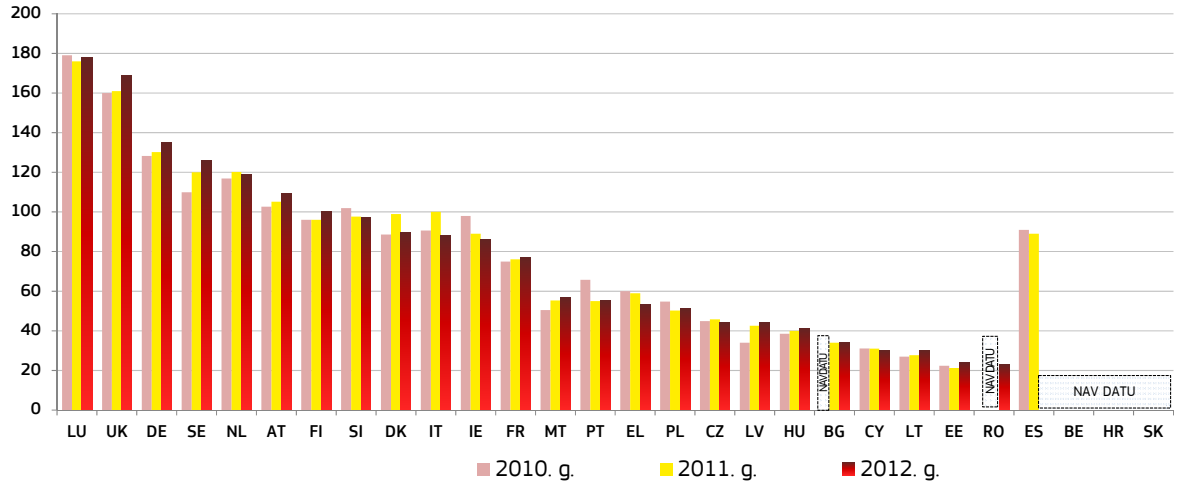
24. diagramma. Tiesu budžeti (EUR uz iedzīvotāju)* (avots: *CEPEJ* pētījums)

** 24. diagrammā norādīts gada apstiprinātais budžets, kas piešķirts visu tiesu darbībai, neatkarīgi no šā budžeta avota un līmeņa (valsts vai reģionālais). Tajā nav ņemtas vērā prokuratūras (izņemot BE, DE, EL, ES (2010. gadā), FR, LU un AT) vai juridiskā palīdzība (izņemot BE, ES (2010. gadā) un AT).*[39]

25. diagramma. Vispārējās valdības kopējie izdevumi tiesām (EUR uz iedzīvotāju) (avots: *Eurostat*)

Šajā papildu resursu rādītājā izmantoti *Eurostat* dati par valdības izdevumiem. Tas parāda faktiski iztērēto budžetu, kas papildina tiesām piešķirtā budžeta rādītāju. Salīdzinājums veikts par 2010., 2011. un 2012. gadu.

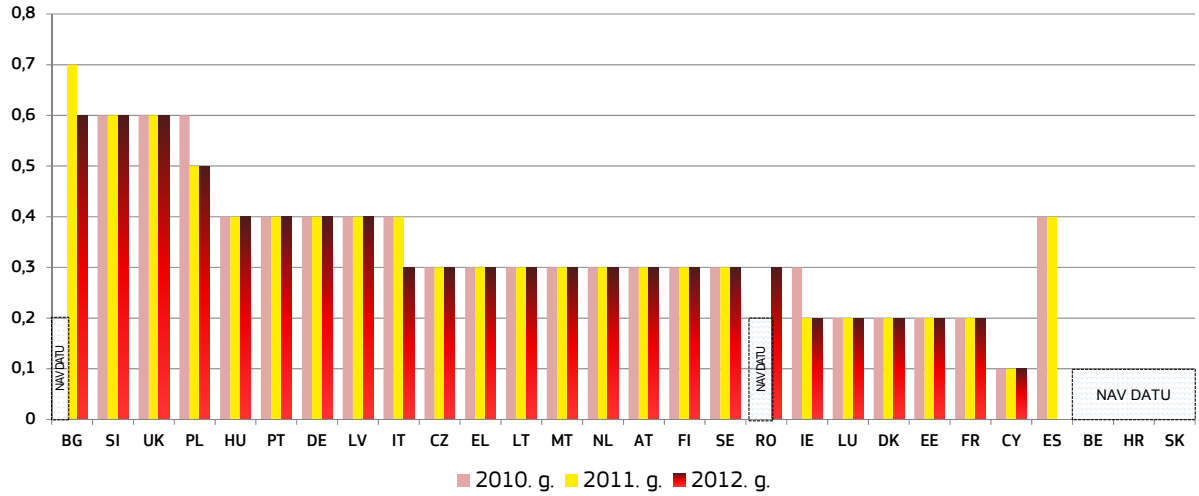
** 24. diagrammā norādīts gada apstiprinātais budžets, kas piešķirts visu tiesu darbībai, neatkarīgi no šā budžeta avota un līmeņa (valsts vai reģionālais), savukārt 25. diagrammā parādīti vispārējās valdības kopējie (faktiskie) izdevumi tiesām (nacionālo kontu dati, valdības funkciju klasifikācija, 03.3. grupa). 25. diagrammā iekļautas arī probācijas sistēmas un juridiskā palīdzība.*[40]

---

[39] 24. diagrammā būtiskais samazinājums Spānijā atspoguļo to, ka 2012. gada datos nav iekļauti dati no autonomajām kopienām un no Tiesu iestāžu padomes.

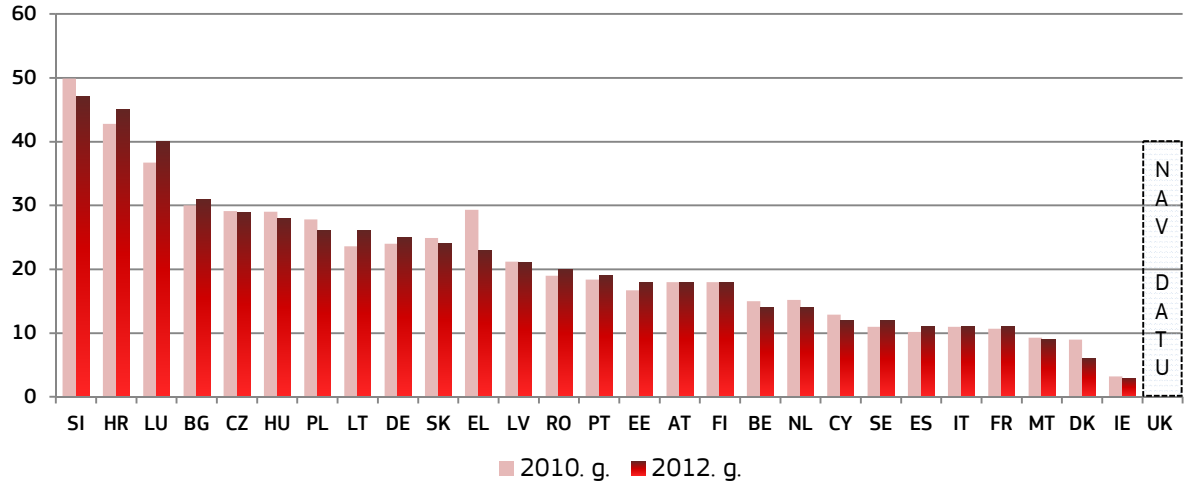
[40] Šādas vērtības ir provizoriskas: Bulgārijai, Grieķijai un Ungārijai par visiem gadiem, Zviedrijai par 2012. gadu.

26. diagramma. Vispārējās valdības izdevumi tiesām procentos no IKP (avots: *Eurostat*)[41]

27. diagramma. Tiesnešu skaits* (uz 100 000 iedzīvotāju) (avots: *CEPEJ* pētījums)

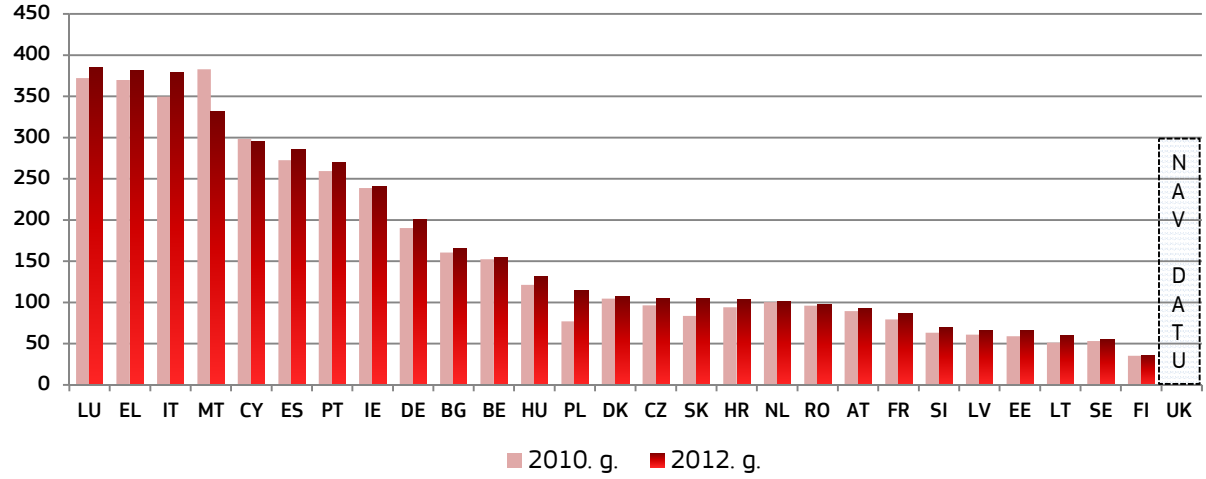
Lai uzlabotu salīdzināmību un sniegtu mērķtiecīgāku skatījumu, rādītājs ir pārskatīts salīdzinājumā ar 2013. gada rezultātu apkopojumu. Tajā vairs nav ietverti tiesas ierēdņi (*Rechtspfleger*/*court clerks*), kas ir tikai dažās dalībvalstīs. Vērā ņemti tikai tiesneši, kas strādā pilnu slodzi.

** Ievērojot* CEPEJ *metodoloģiju, kategorijā ietilpst tiesneši, kas strādā pilnu slodzi. Tajā nav ietverti tiesas ierēdņi (*Rechtspfleger/court clerks*), kas ir dažās dalībvalstīs.*

[41] Šādas vērtības ir provizoriskas: Bulgārijai, Grieķijai un Ungārijai par visiem gadiem. Zviedrijai provizoriskas ir vērtības par 2012. gadu.

28. diagramma. Advokātu skaits* (uz 100 000 iedzīvotāju) (avots: *CEPEJ* pētījums)

** Advokāts ir kvalificēta persona, kurai saskaņā ar valsts tiesību aktiem ir tiesības vērsties tiesā un darboties savu klientu interesēs, nodarboties ar jurista praksi, piedalīties tiesas sēdēs vai sniegt juridiskus padomus un pārstāvēt savus klientus juridiskos jautājumos (Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikums Nr. Rec(2000)21 par tiesībām brīvi strādāt advokāta profesijā).*

➢ **Secinājumi par tiesu sistēmu kvalitāti**

- **Tiesu darbības uzraudzība un novērtēšana jau tiek īstenota lielākajā daļā dalībvalstu. Tikai dažās valstīs nav ieviestas novērtēšanas sistēmas. Vairāk nekā pusē dalībvalstu veiktas lietotāju aptaujas, iesaistot tiesas pakalpojumu lietotājus vai praktizējošos juristus.**

- **Gandrīz visās dalībvalstīs ir pieejamas strīdu alternatīvas izšķiršanas metodes. Atjaunināti dati par šādu metožu izmantošanu nav pieejami.**

- **Informācijas un komunikāciju tehnoloģijas (IKT) rīku pieejamība tiesām palielinājās. Tie galvenokārt ir pieejami tiesu administrācijas un pārvaldības jomā un mazākā apjomā — elektroniskajai saziņai starp tiesām un iesaistītajām pusēm. Maza apmēra prasību, bezstrīdus parādu piedziņas elektroniskā apstrāde un prasību elektroniska iesniegšana nav iespējama lielā skaitā dalībvalstu.**

- **Gandrīz trešdaļā dalībvalstu tiesnešu līdzdalība pastāvīgās apmācībās ES tiesību jomā pārsniedz 50 %. Pusē dalībvalstu mazāk nekā 20 % tiesnešu piedalās ES tiesību apmācībā.**

- **Tiesnešu un praktizējošo juristu apmācība un IKT rīki ir ļoti svarīgi, lai Eiropas tiesiskuma joma darbotos efektīvi, pamatojoties uz savstarpējo uzticēšanos. Rezultātu apkopojuma konstatējumi apstiprina, ka apmācībai un IKT jābūt turpmākās ES tieslietu politikas galvenajām sastāvdaļām un ka tās palīdzēs nostiprināt to, kas šajā jomā ir sasniegts pēdējo 15 gadu laikā.**

4.3. Neatkarība

Tiesu sistēmas neatkarība ir svarīga pievilcīgai uzņēmējdarbības videi. Tā nodrošina tās tiesu sistēmas prognozējamību, noteiktību, godīgumu un stabilitāti, kurā uzņēmumi darbojas. Šā iemesla dēļ valstu tiesību sistēmu neatkarības, kā arī to kvalitātes un efektivitātes uzlabošana ir svarīgs Eiropas semestra elements. Tiesu iestāžu neatkarība ir arī prasība, kas izriet no ES Pamattiesību hartā nostiprinātajām tiesībām uz efektīvu tiesisko aizsardzību. Tiesu sistēmas neatkarība ir svarīga arī efektīvai cīņai pret korupciju, kā uzsvērts ES Pretkorupcijas ziņojumā[42].

Lai nodrošinātu informāciju par tiesu iestāžu neatkarību dalībvalstīs, 2013. gada rezultātu apkopojumā izmantots tiesu sistēmas neatkarības uztveres rādītājs. Uzskats, ka tiesu iestādes ir neatkarīgas, tik tiešām ir izaugsmi veicinošs faktors, jo priekšstats par neatkarības trūkumu var atturēt no ieguldījumu veikšanas. Parasti tiesiskums ir ne tikai jānodrošina, bet ir jābūt redzamam, ka tas tiek nodrošināts.

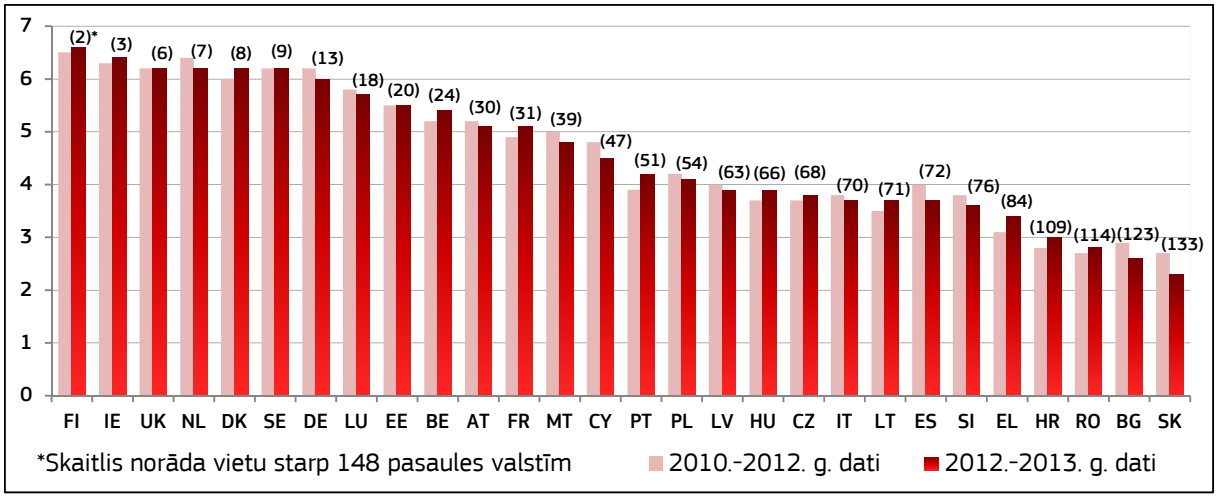
Lai gan priekšstats par neatkarību ir būtisks rādītājs, nepieciešama ir informācija par to, kā juridiski tiek nodrošināta un stiprināta tiesu sistēmas neatkarība. Šā iemesla dēļ 2013. gada rezultātu apkopojumā paziņots, ka Komisija kopā ar tiesnešu un tiesu iestāžu tīkliem pārbaudīs, kā varētu uzlabot strukturālās neatkarības salīdzināmo datu kvalitāti un pieejamību.

Sadarbībā ar Eiropas Tiesu iestāžu padomju tīklu (*ENCJ*) Komisija ir uzsākusi informācijas apkopošanu par tiesu sistēmas neatkarības juridisko aizsardzību dalībvalstīs. Pielikumā sniegtās diagrammas ir pirmais salīdzinošais pārskats par to, kā tiek organizētas tiesu sistēmas, lai aizsargātu tiesu sistēmas neatkarību konkrētās situācijās, kurās to neatkarība var būt apdraudēta. Izmantoti pieci rādītāji, aptverot šādas situācijas: i) *aizsardzības pasākumi saistībā ar tiesnešu pārcelšanu bez viņu piekrišanas*, ii) *tiesnešu atlaišana*, iii) *jauno lietu sadale tiesā*, iv) *tiesnešu atstatīšana un noraidīšana* un v) *tiesneša neatkarības apdraudējums*. Attiecībā uz šādām situācijām Eiropas Padomes 2010. gada ieteikums jautājumā par tiesnešu neatkarību, efektivitāti un pienākumiem ("ieteikums") ietver standartus, kas nodrošina, ka tiek ievērota tiesu iestāžu neatkarība[43].

[42] COM(2014) 38 *final*, 4.2.2014., pieejams šajās tīmekļa vietnēs: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/e-library/documents/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/docs/acr_2014_en.pdf un http://ec.europa.eu/anti-corruption-report/.

[43] Ministru komitejas Ieteikums Nr. CM/Rec(2010)12 dalībvalstīm "*Judges: independence, efficiency and responsibilities*".

29. diagramma. Priekšstats par tiesu sistēmas neatkarību (uztvere — augstāka vērtība nozīmē labāku vērtējumu) (avots: Pasaules ekonomikas forums)[44]

➢ **Secinājumi par tiesu sistēmas neatkarību**

- **Vairākās dalībvalstīs priekšstats par neatkarību ir uzlabojies, turpretī dažās dalībvalstīs tas ir pasliktinājies.**
- **2014. gada rezultātu apkopojuma pielikumā sniegts arī pirmais faktiskais salīdzinošais pārskats par tiesiskajām garantijām, kas paredzētas aizsargāt tiesu sistēmas neatkarības aizsargāšanai konkrētās situācijās, kurās neatkarība varētu būt apdraudēta. Komisija kopā ar tiesu iestāžu un tiesnešu tīkliem, kā arī dalībvalstīm turpinās pārbaudīt, kā rezultātu apkopojumā vēl varētu pilnveidot salīdzinošos datus par šo tiesisko garantiju efektivitāti un par citiem aizsardzības pasākumiem saistībā ar strukturālo neatkarību.**

[44] PEF rādītāja pamatā ir aptaujas atbildes uz jautājumu "Cik lielā mērā tiesu iestādes jūsu valstī ir neatkarīgas no valdības locekļu, iedzīvotāju vai uzņēmumu ietekmes?". Atbildes uz aptaujas jautājumiem sniedza reprezentatīvs to uzņēmumu kopums visās valstīs, kas pārstāvēja galvenās tautsaimniecības nozares (lauksaimniecība, rūpniecības nozare, neražojošā nozare un pakalpojumi). Aptauja tika īstenota dažādos veidos, tostarp tikšanās klātienē ar uzņēmumu vadošajām amatpersonām, telefonintervijas, saziņa pa pastu, un alternatīvi arī tiešsaistes aptaujas veidā. Pieejams šajā tīmekļa vietnē: http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2013-2014.

5. TURPMĀKIE PASĀKUMI

Rezultātu apkopojuma konstatējumus ņems vērā, sagatavojot gaidāmo konkrētām valstīm adresēto 2014. gada Eiropas semestra analīzi. Tos ņems vērā arī ekonomikas stabilizācijas programmu kontekstā.

2014. gada rezultātu apkopojums apliecina, ka objektīvu, salīdzināmu un ticamu datu apkopošana par tiesu sistēmu efektivitāti visās dalībvalstīs joprojām ir izaicinājums. Tam var būt dažādi iemesli: datu pieejamības trūkums, pamatojoties uz nepietiekamu statistikas apkopošanas spēju, salīdzināmības trūkums, pamatojoties uz procedūrām vai definīcijām, kas var būtiski atšķirties, vai nevēlēšanās pilnībā sadarboties ar *CEPEJ*.

Komisija uzskata, ka ir svarīgi panākt reālu progresu, uzlabojot spēju apkopot un sniegt attiecīgos datus par tiesu sistēmu kvalitāti, efektivitāti un neatkarību. Ņemot vērā to, cik svarīgas Savienības mērķu sasniegšanai ir labi funkcionējošas valstu tiesu sistēmas, visām dalībvalstīm par prioritāru būtu jāuzskata pamatotu, neatkarīgu, uzticamu, objektīvu un salīdzināmu datu apkopošana un jādara šie dati pieejami, atbalstot šo pasākumu. Dalībvalstīm un valstu tiesu iestādēm ir abpusēja interese izstrādāt šādu datu vākšanas mehānismu, lai labāk definētu tieslietu politiku.

Komisija paredz pastiprināt ekspertu grupas darbu valstu tiesu sistēmu jautājumos, lai uzlabotu ES būtisko datu pieejamību, kvalitāti un salīdzināmību. Papildus sadarbībai ar *CEPEJ* Komisija stiprina sadarbību ar Eiropas tīkliem tiesiskuma jomā, jo īpaši ar Eiropas Tiesu iestāžu padomju tīklu, Eiropas Savienības Augstāko tiesu priekšsēdētāju tīklu, ES Valstu padomju un augstāko administratīvo tiesu asociāciju, kā arī ar praktizējošo juristu, jo īpaši advokātu, asociācijām. Tiks pārbaudīta iespēja apkopot datus par tiesu sistēmu darbību citās nozīmīgās ar izaugsmi saistītās jomās, piemēram, attiecībā uz finanšu un ekonomikas noziegumiem.

6. SECINĀJUMI

ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā atklātā dialogā ar dalībvalstīm palīdz apzināt valstu tiesu sistēmu labos piemērus un iespējamās nepilnības. Saskaņā ar vienlīdzīgas attieksmes principu ir svarīgi, ka rezultātu apkopojums aptver visas dalībvalstis un ka tās sniedz nepieciešamos datus. Šis jautājums ir Eiropas kopējās tiesiskuma telpas, kura pamatojas uz savstarpēju uzticēšanos, sekmīgas darbības vispārējās interesēs un – plašākā nozīmē – Savienības interesēs.

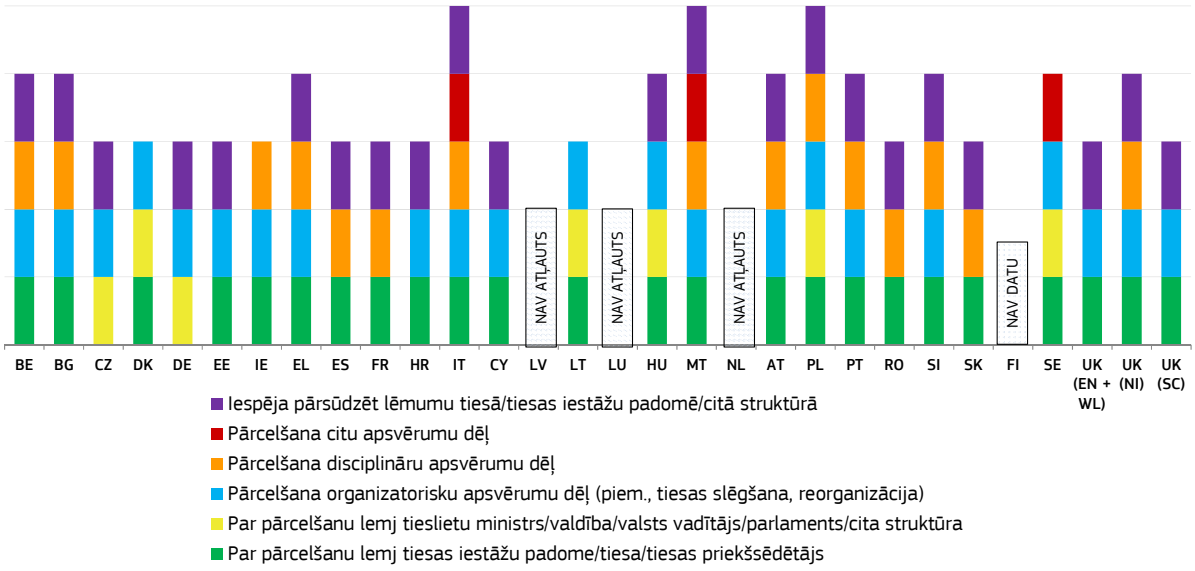
ES 2014. gada rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā apliecina, cik svarīgi ir apņēmīgi turpināt pasākumus, kas veikti, uzlabojot tiesu sistēmu efektivitāti, lai pilnībā izmantotu šo reformu sniegtos labumus. Pamatojoties uz šo rezultātu apkopojumu, Komisija aicina dalībvalstis, Eiropas Parlamentu un visas ieinteresētās personas uz atklātu dialogu un konstruktīvu sadarbību šā mērķa sasniegšanā.

PIELIKUMS. TIESU SISTĒMAS STRUKTURĀLĀ NEATKARĪBA

Turpmāk sniegtās diagrammas ir pirmais pārskats par tiesiskajām garantijām konkrētās situācijās, neveicot to efektivitātes novērtējumu[45]. Diagrammu pamatā ir atbildes, kas sniegtas uz anketu, kuru Komisijas izstrādājusi ciešā sadarbībā ar *ENCJ*[46].

I diagramma. Aizsardzības pasākumi saistībā ar tiesnešu pārcelšanu bez viņu piekrišanas (tiesnešu neatceļamība)

Diagrammā analizēts scenārijs par tiesnešu pārcelšanu bez viņu piekrišanas un parādīts, vai šāda pārcelšana ir atļauta, un, ja tā ir atļauta, norādītas i) iestādes, kas lemj par šādu pārcelšanu, ii) iemesli (piemēram, organizatoriski, disciplināri), kāpēc šāda pārcelšana ir atļauta, un iii) vai lēmumu ir iespējams pārsūdzēt[47].

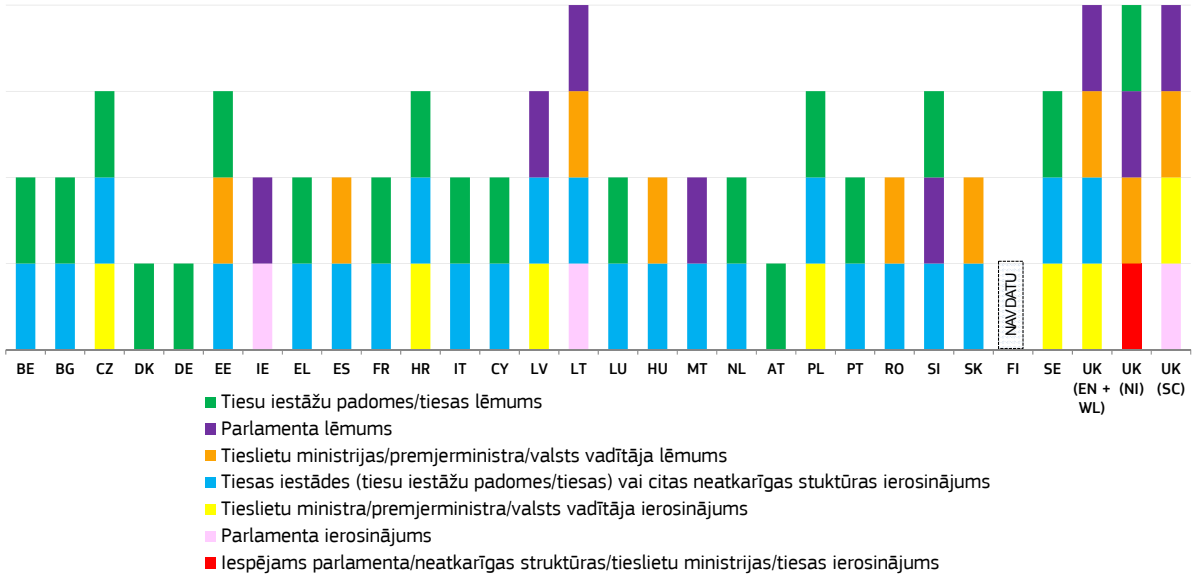
[45] Šajā pārskatā ietverta tikai pamatinformācija par to, kā organizētas tiesu sistēmas, un tajā nav paredzēts atspoguļot šo sistēmu sarežģītību un detalizētu informāciju. Šīs sadaļas mērķis ir sniegt pirmo ieskatu par tiesu sistēmas neatkarības aizsardzības pasākumiem, un tāpēc diagrammās dalībvalstis parādītas alfabētiskā secībā atbilstoši to ģeogrāfiskajiem nosaukumiem oriģinālvalodā.

[46] Tajās dalībvalstīs, kurās nav tiesu iestāžu padomes, atbildes uz anketu tika iegūtas sadarbībā ar Eiropas Savienības Augstāko tiesu priekšsēdētāju tīklu.

[47] Ieteikuma 52. punktā ietvertas tiesnešu neatceļamības garantijas, jo īpaši, ka tiesnesi nevajadzētu pārcelt uz citu tiesas iestādi, nesaņemot viņa piekrišanu, izņemt disciplināru sankciju gadījumus vai tiesu sistēmas organizācijas reformu.

II diagramma. Pirmās un otrās instances tiesas tiesnešu atlaišana

Šajā diagrammā parādītas iestādes, kam ir tiesības ierosināt pirmās un otrās instances tiesas tiesnešu atlaišanu un lemt par to dažādās dalībvalstīs[48]. Joslas augšējā daļa parāda, kas pieņem galīgo lēmumu[49], un apakšējā daļa (attiecīgā gadījumā) parāda, kas ierosina atlaišanu vai ar ko jāapspriežas pirms lēmuma pieņemšanas.

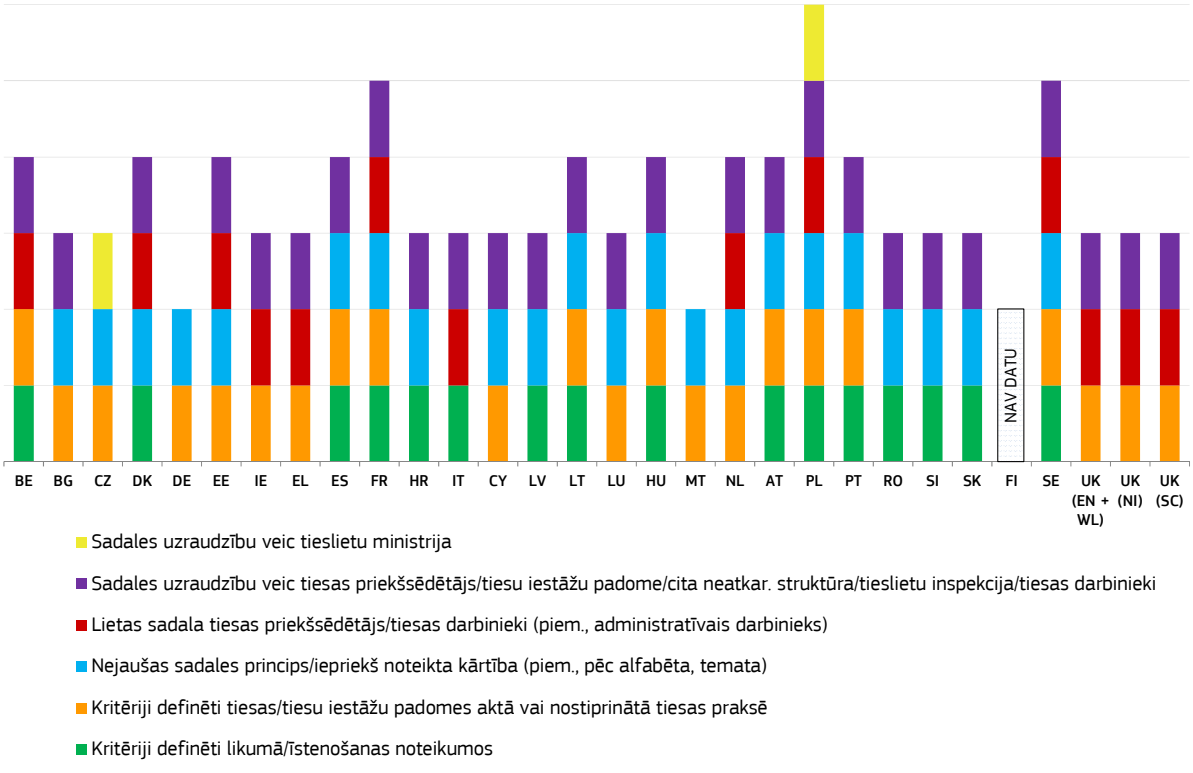
III diagramma. Lietu sadale tiesā

Diagrammā parādīts, kādā līmenī tiek definēti lietu sadales kritēriji tiesā (piemēram, tiesību akti, nostiprināta prakse), kā lietas tiek iedalītas (piemēram, tiesas priekšsēdētājs, tiesas darbinieki, nejaušas sadales princips, iepriekš noteikta kārtība) un kura iestāde uzrauga sadali[50].

[48] Ieteikuma 46. un 47. punktā prasīts, lai valstu sistēmas nodrošina aizsardzības pasākumus saistībā ar tiesnešu atlaišanu.

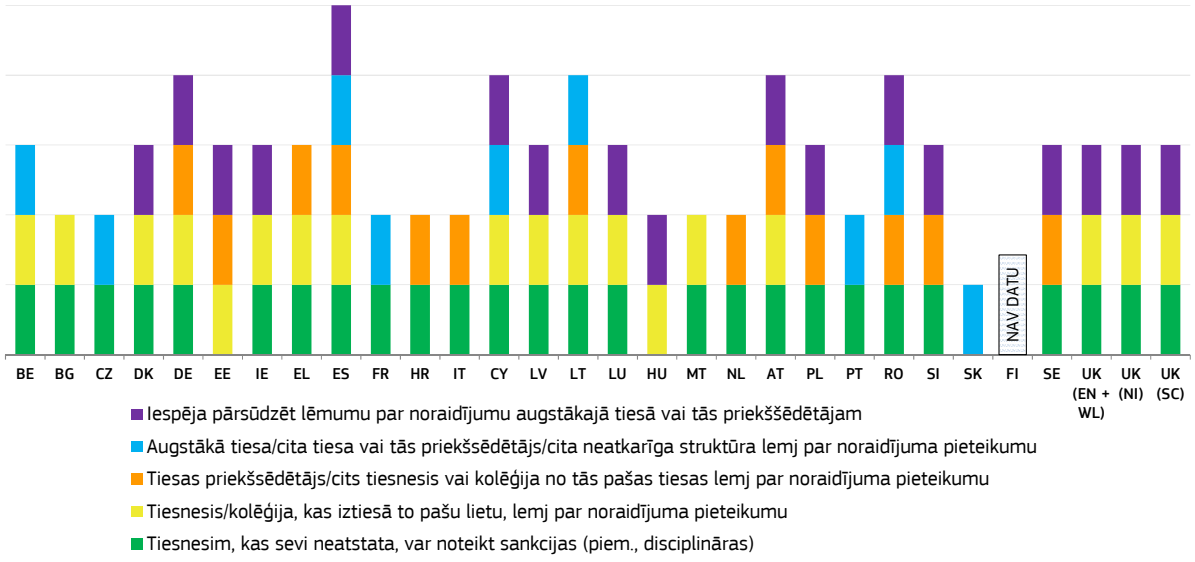
[49] Tā var būt viena vai divas atšķirīgas struktūras atkarībā no atlaišanas iemesla vai tiesneša veida (piemēram, priekšsēdētājs utt.).

[50] Ieteikuma 24. punktā prasīts, lai lietu iedalīšanas sistēmās tiesā tiktu ievēroti objektīvi, iepriekš noteikti kritēriji, aizsargājot tiesības uz neatkarīgu un objektīvu tiesnesi.

NAV DATU
BE
BG
CZ
DK
DE
EE
IE
EL
ES
FR
HR
IT
CY
LV
LT
LU
HU
MT
NL
AT
PL
PT
RO
SI
SK
FI
SE
UK (EN + WL)
UK (NI)
UK (SC)
Sadales uzraudzību veic tieslietu ministrija
Sadales uzraudzību veic tiesas priekšsēdētājs/tiesu iestāžu padome/cita neatkar. struktūra/tieslietu inspekcija/tiesas darbinieki
Lietas sadala tiesas priekšsēdētājs/tiesas darbinieki (piem., administratīvais darbinieks)
Nejaušas sadales princips/iepriekš noteikta kārtība (piem., pēc alfabēta, temata)
Kritēriji definēti tiesas/tiesu iestāžu padomes aktā vai nostiprinātā tiesas praksē
Kritēriji definēti likumā/īstenošanas noteikumos

IV diagramma. Tiesneša lēmums par sevis atstatīšanu un noraidījums

Diagrammā parādīts, vai uz tiesnešiem var attiecināt sankcijas, ja viņi neievēro pienākumu atstatīt sevi no tādas lietas iztiesāšanas, kurā pastāv šaubas par viņu objektivitāti vai objektivitāte tiek apdraudēta, vai ja ir pamatots pieņēmums par neobjektivitāti. Diagrammā arī parādīts, kura iestāde[51] lemj par kādas puses iesniegtu noraidījuma pieteikumu, kas vērsts pret tiesnesi[52].

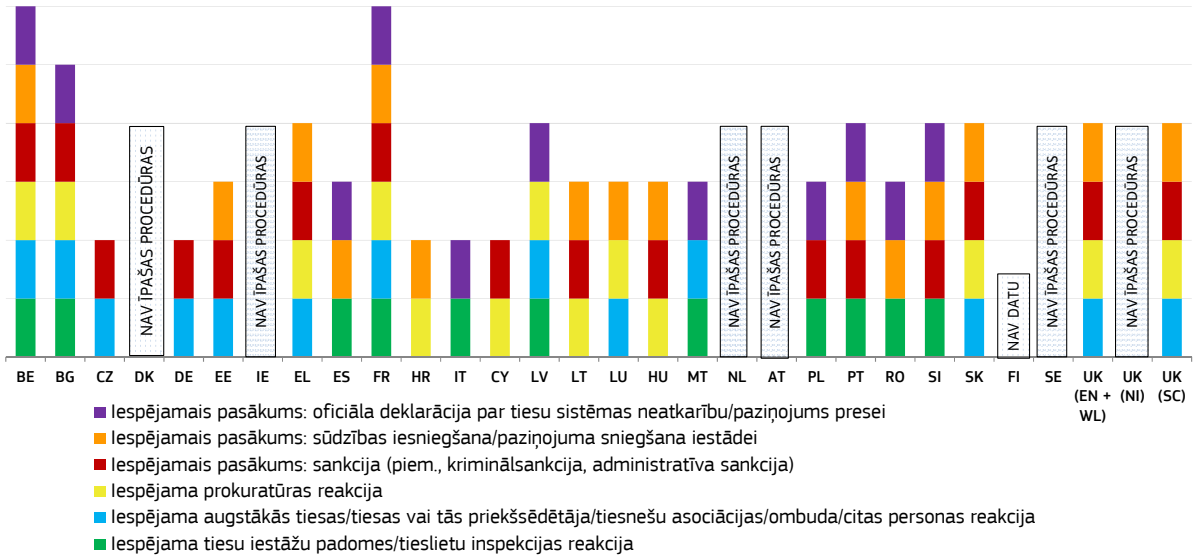
V diagramma. Procedūras tiesneša neatkarības apdraudējuma gadījumā

Diagrammā parādīts, kuras iestādes var darboties konkrētās procedūrās, lai aizsargātu tiesu sistēmas neatkarību, ja tiesneši uzskata, ka viņu neatkarība ir apdraudēta[53]. Tajā arī norādīti pasākumi, ko šīs iestādes var pieņemt (piemēram, sniegt oficiālu deklarāciju, sniegt sūdzības vai sankcijas pret personām, kas nepiemērotā veidā mēģina ietekmēt tiesnešus). Tiesu sistēmas neatkarības aizsardzībai veikto darbību ierosina prokuratūra vai tiesa sankciju gadījumā, vai arī tiesu iestāžu padome citu pasākumu gadījumā.

[51] Dažos gadījumos šādu lēmumu var pieņemt vairāk nekā viena iestāde atkarībā no tās tiesas līmeņa, kurā strādā noraidītais tiesnesis.

[52] Ieteikuma 59., 60. un 61. punktā prasīts, ka tiesnešiem būtu jādarbojas neatkarīgi un objektīvi visās lietās un būtu sevi jāatstata no lietas izskatīšanas vai jāatsakās rīkoties, ja tiesību aktos ir definēti pamatoti iemesli, nevis citādi.

[53] Ieteikuma 8., 13. un 14. punktā norādīts, ka gadījumā, ja tiesneši uzskata, ka viņu neatkarība ir apdraudēta, viņiem jābūt iespējai izmantot efektīvus tiesiskās aizsardzības līdzekļus.

NAV ĪPAŠAS PROCEDŪRAS
NAV ĪPAŠAS PROCEDŪRAS
NAV ĪPAŠAS PROCEDŪRAS
NAV ĪPAŠAS PROCEDŪRAS
NAV ĪPAŠAS PROCEDŪRAS
NAV DATU
NAV ĪPAŠAS PROCEDŪRAS
NAV ĪPAŠAS PROCEDŪRAS
BE BG CZ DK DE EE IE EL ES FR HR IT CY LV LT LU HU MT NL AT PL PT RO SI SK FI SE UK (EN + WL) UK (NI) UK (SC)
Iespējamais pasākums: oficiāla deklarācija par tiesu sistēmas neatkarību/paziņojums presei
Iespējamais pasākums: sūdzības iesniegšana/paziņojuma sniegšana iestādei
Iespējamais pasākums: sankcija (piem., krimināLsankcija, administratīva sankcija)
Iespējama prokuratūras reakcija
Iespējama augstākās tiesas/tiesas vai tās priekšsēdētāja/tiesnešu asociācijas/ombuda/citas personas reakcija
Iespējama tiesu iestāžu padomes/tieslietu inspekcijas reakcija